

PRIEŠ SAULĖTEKĮ

PENKIŲ VEIKSMŲ
SOCIALINĖ DRAMA

VEIKĒJAI

Krauzē — turtingas ūkininkas
Frau Krauzē — jo antroji žmona
Helena } — Krauzēs dukterys su pirmajā žmona
Marta }
Hofmanas — inžinierius, Martos vyrs
Vilhelmas Kalis — frau Krauzēs sūnēnas
Frau Špiler — frau Krauzēs kompanionē
Alfredas Lotas
Daktaras Šimelpfenigas
Beibstas — Krauzēs darbininkas
Gustē }
Liza } — Krauzēs samdinēs
Mari }
Beras, pravarde Opa-Beras
Eduardas — Hofmano tarnas
Milē — frau Krauzēs kambarinē
Vežējo pati
Golišas — vadinamas Gošu, piemuo
Pasiuntinys

PIRMAS VEIKSMAS

Žemas kambarys; grindys išklotos brangiais kilimais. Kaimišką paprastumą gožia moderni prabanga. Ant sienos už valgomojo stalo kabo paveikslas, vaizduojantis keturkinkį krovinių vežimą, valdomą berno su mėlyna palaidine

Milė, kresna, raudono, šiek tiek buko veido kaimietė, atidaro vidurines duris ir įleidžia Alfredą Lotą. Lotas vidutinio ūgio, plačiapetis, kresnas, judesiai ryžtingi, bet truputį nerangūs, plaukai šviesūs, akys mėlynos, visas jo prakaulus veidas su retais gelsvais ūsiukais dvelkia nepajudinama rimtimi. Apsirengęs švariai, bet anaiptol ne madingai. Vasarinis apsiaustas, prie šono planšetė, rankoj lazda

Milė. Prašom! Aš tuoj pašauksiu poną inžinierių. Prašom sėstis!

Su trenksmu atsidaro durys į žiemos sodą; vidun įgriūva paraudusi iš pykčio kaimietė. Ji apsirengusi ne ką geriau už skalbėją. Plikos raudonos rankos, mėlynas kartūninis sijonas ir liemenė, ant pečių raudona taškuota skarelė. Jai apie keturiasdešimt metų, veidas piktas, juslingas, atšiaurus. Visa figūra dar stamantri

Frau Krauzė (rėkia). Ei, mergos!.. Taip ir maniau... Tai nevėkšlos!.. Lauk! Mes išmaldos neduodam!.. (Lyg Milei, lyg Lotui) Turi rankas, gali dirbti. Lauk iš čia, nieko negausi!

L o t a s. Bet ponia... Juk... aš... mano pavardė Lotas, aš... norėjau... aš nė neketinau...

M i l ė. Jis nori pasikalbėti su ponu inžinieriu.

F r a u K r a u z ė. Kaulyti išmaldos žentą, žinom mes tokius. Jis irgi nieko neturi, pats valgo mūsų duoną, čia niekas jam nepriklauso.

Dešinėj atsidaro durys, H o f m a n a s iškiša galvą

H o f m a n a s. Uošve! Prašyčiau... *(Įeina ir kreipiasi į Lotą)* Kuo galiu... Alfredai! Drauguži! Dievuliau, tu! Tai iš tikrųjų... ne, tai iš tikrųjų puikiai sugalvota!

Hofmanas kokių trisdešimt trejų metų, lieknas, aukštas, liesas. Apsitaisęs pagal paskutinę madą, elegantiškai apsikirpęs, ant pirštų brangūs žiedai, marškiniai susegti brilantiniais segtukais, prie laikrodžio brelokai. Plaukai ir ūsai juodi, pastarieji labai vešlūs, kuo rūpestingiausiai prižiūrimi. Veido bruožai aštrūs, išraiška neišraiškinga, akys juodos, gyvos, tarpais neramios

L o t a s. Aš visai atsitiktinai...

H o f m a n a s *(susijaudinęs)*. Tai džiaugsmas!.. Bet pirmiausia nusivilk! *(Mėgina nuimti jam nuo peties planšetę)* Tai džiaugsmas, tai siurprizas! *(Paima skrybėlę ir lazdą ir padeda ant kėdės prie durų)* Kas galėjo pamanyti! *(Grijžta atgal)* Tikrai, kas galėjo pamanyti...

L o t a s *(nusikabindamas planšetę)*. Aš, tiesą sakant, atsitiktinai... *(Pasideda planšetę ant stalo avanscenoje)*

H o f m a n a s. Sėskis! Tu tikriausiai pavargęs, sėsk, meldžiamasis. Atsimeni, kai pas mane ateidavai, tai taip griūdavai ant sofos, kad net spyruoklės subraškėdavo, net sutrūkdavo kartais. Na, tai klausyk! Padaryk ir dabar taip!

Frau Krauzė baisia nustemba, paskui išeina. Lotas atsisėda į vieną iš fotelių, kurie stovi aplink stalą avanscenoje

H o f m a n a s. Išgersim ko nors? Ko norėtum? Alaus?

Vyno? Konjako? Kavos? Arbatos? Visko namie turim.

Iš žiemos sodo ateina skaitydama Helena; jos aukšta, truputį per stambi figūra, šviesių, itin tankių plaukų šukuosena, veido išraiška, madingi drabužiai, judesiai, apskritai visa jos povyza negali visiškai nustelbti kaimietiško

Helena. Svaini, tu galėtum... (*Pamato Lotą ir skubiai traukiasi atgal*) Ak, atsiprašau! (*Išeina*)

Hofmanas. Palauk, nebėk gi!

Lotas. Tavo žmona?

Hofmanas. Ne, jos sesuo. Argi negirdėjai, kaip ji mane pavadino?

Lotas. Ne.

Hofmanas. Graži, teisybė? Na, bet sakyk gi: kavos, arbatos, grogo?

Lotas. Ačiū, ačiū, nieko nereikia.

Hofmanas (*pasiūlo cigarą*). Na, tai gal šito neatsisakysi? Irgi ne?

Lotas. Ne, ačiū.

Hofmanas. Pavydėtinas santūrumas! (*Kalbėdamas užsidega cigarą*) Pelenai... norėjau pasakyti, tabakas... éé... nagi dūmai... dūmai tikiuosi tau nekenkia?

Lotas. Ne.

Hofmanas. Jei aš ir šito neturėčiau... O viešpatie, tas trupinėlis gyvenimo... Na, bet pasakok, susimildamas! Dešimt metų... nors iš teisybės tu nelabai pasikeitęs... dešimt metų, velniškai ilgas laikas... Ką beveikia Šn... juk, rodos, Šnurcu mes jį vadinom. Fipsas, visa linksmoji anuometinė kompanija? Ar susieini su kuo?

Lotas. Negi tu nieko nežinai?

Hofmanas. Ko?

Lotas. Kad jis nusišovė?

Hofmanas. Kas... kas toks vėl nusišovė?

Lotas. Fipsas! Fridrichas Hildebrantas.

Hofmanas. Ką tu sakai?

Lotas. Taip, nusišovė. Griunevalde, prie Havelio

ežero. Aš ten buvau, labai graži vieta, vaizdas į Špandau.

Hofmanas. Hm... Niekada nebūčiau pagalvojęs, visai nepanašus buvo į didvyrį.

Lotas. Todėl ir nusišovė. Jis buvo sąžiningas, labai sąžiningas žmogus.

Hofmanas. Sąžiningas? Kuo čia dėta sąžinė?

Lotas. Kaip tik todėl... Jei ne jo sąžinė, tikriausiai nebūtų nusišovęs.

Hofmanas. Aš nelabai susigaudau.

Lotas. Na, jo politinę spalvą tu juk žinai?

Hofmanas. Taip, žalia.

Lotas. Vadink kaip nori. Jis buvo talentingas vaitinas, to nenuneigsi. Penkerius metus jis buvo priverttas dirbti tinkuotoju, kitus penkerius, kaip sakoma, laisvai vertėsi badmiriaudamas ir, be to, lipdė mažas statulėles.

Hofmanas. Šlykštybės. Menas turi mane linksminti. Ne! Toks menas ne mano skoniui.

Lotas. Man jis irgi nepatiko, bet Fipsas atkakliai laikėsi savo. Pereitą pavasarį buvo paskelbtas paminklo konkursas: norėjo įamžinti kažkokį kunigaikštuką. Fipsas dalyvavo konkurse ir laimėjo; ir greit po to nusišovė.

Hofmanas. Kur čia jo sąžiningumas, man taip ir neaišku. Aš tai pavadinčiau blūdu... graužatim... splinu... ar panašiai.

Lotas. Tokia daugumos nuomonė.

Hofmanas. Deja, ir aš prie jos prisidedu.

Lotas. Jam, žinoma, vis tiek, ką...

Hofmanas. A, tiek to, meskim šią temą. Iš esmės man jo gaila ne mažiau kaip tau, bet... jo nebėra gyvo, geras buvo vyrukas; verčiau papasakok apie save, ką beveiki, kaip tau sekėsi?

Lotas. Sekėsi, kaip ir reikėjo laukti. Argi tu nieko apie mane negirdėjai? Bent iš laikraščių?

Hofmanas (*truputį sumišęs*). Nežinau...

Lotas. Nieko negirdėjai apie Leipcigo istoriją?

Hofmanas. A, teisybė! Taip! Man rodos... nieko aiškaus...

Lotas. Na, tai buvo taip...

Hofmanas (*uždėdamas ranką Lotui ant peties*). Palauk, kol dar nepradėjai, argi visai nenori atsigaivinti?

Lotas. Gal paskui.

Hofmanas. Nė stiklelio konjako?

Lotas. Ne. Konjako tikrai ne.

Hofmanas. Na, tai aš stikliuką... Labai sveika skrandžiui. (*Atsineša iš indaujos butelį ir du stiklus ir pastato prieš Lotą*) „Grand Champagne“, aukščiausia rūšis, galiu rekomenduoti. O gal?..

Lotas. Ačiū.

Hofmanas (*užsiverčia stiklą*). Aa! Na, dabar aš tavęs klausau.

Lotas. Trumpai drūtai — tada aš atsakančiai įklimpau.

Hofmanas. Dvejiems metams, rodos?

Lotas. Visiškai teisingai. Tai tu vis dėlto žinai? Gavau dvejus metus kalėjimo, o po to mane dar išmetė iš universiteto. Tada man buvo dvidešimt vieneri. Na, per tuos dvejus kalėjimo metus aš parašiau savo pirmąją knygą liaudies ūkio klausimais. Žinoma, būtų melas, jei pasakyčiau, kad sėdėti už grotų buvo malonu.

Hofmanas. Ir kaip mes galėjom tokie būti! Keista! Kaip rimtai mes buvom tuos dalykus įsikalę į galvą. Tikras vaikiškumas, kitaip negaliu to pavadinti. Emigruoti į Ameriką, įkurti pavyzdinę valstybę, keli tokie geltonsnapiai, kaip mes! Nepakartojama fantazija!

Lotas. Vaikiškumas?! Taaip! Tam tikra prasme tai iš tikrųjų buvo vaikiška. Mes nenumanėm, su kokiais sunkumais teks susidurti.

Hofmanas. Ir tu iš tikrųjų išvažiavai į Ameriką... visiškai rimtai, tuščiomis rankomis. Tik įsivaizduok, ką tai reiškia tuščiomis rankomis įsigyti pavyzdinei valstybei žemę; tai tiesiog kvai... Šiaip ar taip, neregėtai naivu.

Lo t a s. O aš tos savo kelionės rezultatais esu visiškai patenkintas.

H o f m a n a s (*kvatodamas*). Šaltas dušas, puikūs rezultatai, jeigu šitaip žiūrėsi.

Lo t a s. Galimas daiktas, kad mane ten iš teisybės truputį atvėsino; bet man dėl to nieko ypatingo neatsitiko — kiekvienam žmogui tenka pereiti atvėsavimo procedūrą. Bet aš anaip tol nenoriu niekinti ano, na, sakysim, karšto laiko. Jis visiškai nebuvo toks baisiai nautus, kaip tu nudedi.

H o f m a n a s. Na, nežinau?!

Lo t a s. Tik prisimink mūsų dienų visuotiną kvailiojimą, korporacijas universitetuose, girtuokliavimą, dvikovas. Dėl ko tas visas triukšmas? Kaip Fipsas sakydavo — dėl kažkokios Hekubos! Vis dėlto mes darėm tai ne dėl kažkokios Hekubos, mes siekėm aukščiausių žmogiškųjų idealų. O, be to, anie naivūs laikai visiškai išgydė mane nuo prietarų. Tada aš atsikračiau ir netikros religijos, ir netikros moralės, ir dar kai ko...

H o f m a n a s. Su tuo aš sutinku. Kad šiandien aš esu žmogus be prietarų, apsišvietęs, tai tik ačiū anoms mūsų draugystės dienoms, to aš visai neneigiu. Savaimė suprantama! Kas kas, o jau aš tikrai to neneigiu. Aš apleidau nesu koks apsigimėlis. Tik nereikia norėti kakta pramušti sienos. Ligos, kuria, deja, serga mūsų karta, nereikia šalinti tokiomis priemonėmis, kurios tik dar labiau ją susargdins. Tegu viskas eina savo keliu. Kas turi būti, tas ir bus. Praktiškai, praktiškai reikia veikti. Atsimink! Aš ir seniau visada tai pabrėždavau, ir mano principas pasitvirtino. Štai kas yra! Jūs visi — ir tu taip pat — elgiatės itin nepraktiškai.

Lo t a s. Nagi paaiškink, kaip tu tai supranti.

H o f m a n a s. Paprastai! Jūs neišnaudojate savo gabumų. Pavyzdžiui, tu: tokiam vyrui, išsimokslinusiui, pilnam energijos ir taip toliau, ar nebuvo visi keliai atviri? O ką tu darai? Iš pat pradžių taip su-

kompromituoji... Na, prisipažink! Argi niekada nesigalėjai savo veiksmų?

L o t a s. Aš negalėjau gailėtis, nes buvau nuteistas be kaltės.

H o f m a n a s. Apie tai aš negaliu spręsti, kaip žinai.

L o t a s. Tuoju galėsi, kai pasakysiu, kad aš buvau apkaltintas kūręs tą mūsų sąjungą tik partinės agitacijos tikslais; paskui ir pinigų rinkęs partijos tikslams. Tu juk žinai, kaip rimtai mes žiūrėjome į savo kolonijinius siekius, o kai dėl pinigų rinkimo, tai tu pats ką tik sakei, kad mes visi ejome tuščiomis rankomis. Taigi kaltinime nebuvo nė vieno žodžio teisybės, ir tu, kaip narys, turėtum...

H o f m a n a s. Na... koks jau aš ten narys buvau. Bet aš tavim tikiu... Teisėjai juk irgi žmonės, nereikia to užmiršti. Šiaip ar taip, norint veikti praktiškai, tau reikėjo vengti ir šešėlio įtarimo. Iš viso aš paskui ne kartą baisiai stebėjausi tavimi: „Darbininkų tribūnos“, tamsiausio visų bulvarinių laikraštukų, redaktorius, mielosios liaudies kandidatas į reichstagą! Ir ką iš to pelnei? Suprask mane teisingai! Aš tikrai ne iš tų, kuriems negaila vargšės liaudies, bet jei kas daroma, tai tebūna daroma iš viršaus! Netgi turi būti daroma iš viršaus, juk liaudis nė nežino, ko jai reikia. O tą jūsų judėjimą „iš apačios“, aš, matai, ir vadinu mėginimu kakta pramušti sieną.

L o t a s. Aš nelabai suprantu, ką tu nori pasakyti.

H o f m a n a s. Na, kad ir tai: pažvelk į mane! Aš turiu laisvas rankas: jau galėčiau pradėti kovoti už idealus. Galiu pasakyti, kad savo praktišką programą aš jau beveik įvykdžiau. O jūs... visą laiką tuščiomis rankomis, ką jūs norite nuveikti?

L o t a s. Taip, girdėjau, kad tu smarkiai artėjai prie Bleichrederių.

H o f m a n a s (*paglostytas*). Per daug garbės — kol kas. Kas taip sako? Dirbi žmogus, negailėdamas vieko. Tai, žinoma, apsimoka... O kas taip sako?

Lotas. Jauryje girdėjau, kaip du žmonės kalbėjo apie tave prie gretimo staliuko.

Hofmanas. Et, žinai! Aš turiu priešų. O ką jie sakė?

Lotas. Nieko ypatingo. Iš jų sužinojau, kad šiuo metu gyvenį čia savo uošvių dvarely.

Hofmanas. Kaip tie žmonės viską sušniukstinėja. Mielas drauge! Nepatikėsi, kaip toks žmogus, kaip aš, kiekviename žingsnyje sekamas! Tai viena iš nelaimių, nuo kurių kenčia turtin... O reikalas toks: aš atvežiau savo žmoną gimdyti — čia ramiau ir oras sveikesnis.

Lotas. O gydytojas? Tokiais atvejais juk svarbiausia geras gydytojas. O čia kaime...

Hofmanas. Tas ir yra, kad čia turime labai gerą gydytoją. Ir žinai, kuo aš įsitikinau: sąžiningas daktaras vertesnis už genialų.

Lotas. O gal gydytojo sąžiningumas neatskiriamas nuo genialumo.

Hofmanas. Gal būt, bet, šiaip ar taip, mūsų gydytojas sąžiningas žmogus. Jis, matai, irgi šioks toks ideologas, *maždaug mūsų plauko...* Neapsakomai populiarius kalnakasių, o taip pat ir valstiečių tarpe. Tiesiog dievinamas. Tiesa, kartais būna nepakenčiamas, kažkoks kietumo ir kartu sentimentalumo mišinys. Bet, kaip sakiau, sąžiningumą aš moku vertinti! Ir dar kaip! Beje, kol neužmiršau... man rūpi... visuomet pravartu žinoti, ko reikia saugotis. Klausyk, nagi, pasakyk... iš tavo veido matau, kad tie ponai prie gretimo staliuko nieko gero apie mane nekalbėjo. Pasakyk, susimildamas, ką jie ten šnekėjo.

Lotas. Nereikėtų sakyti, nes žadu prašyti tavęs dviejų šimtų markių, tiesiog prašyti, nes vargu ar galėsiu kada grąžinti.

Hofmanas (*išsitraukia iš švarko kišenės čekių knygutę, išrašo čekį ir paduoda jį Lotui*). Bet kokiam valstybinio banko filiale... Man labai malonu...

Lotas. Tavo paslaugumas pranoksta visus mano

lūkesčius. Taigi... priimu su dėkingumu, ir tu žinai: blogam tie pinigai nebus panaudoti.

Hofmanas (su patosu). Darbininkas vertas savo atlyginimo! Bet dabar, Lotai, būk malonus ir pasakyk, ką tie ponai prie gretimo staliuko...

Lotas. Tikriausiai jie šnekėjo nesąmones.

Hofmanas. Vis tiek pasakyk, aš prašau! Man tiesiog įdomu, vien tik įdomu.

Lotas. Jie kalbėjo, kad tu čia išstūmęs kitą žmogų... kažkokį rangovą Miulerį.

Hofmanas. Na, aišku! Vėl ta istorija!

Lotas. Aš supratau, kad tas vyrukas buvo susižadėjęs su dabartine tavo žmona.

Hofmanas. Taip, buvo... O toliau?

Lotas. Aš tau pasakojau viską, kaip girdėjau, nes manau, kad tau svarbu tiksliai žinoti, kaip esi šmeižiamas.

Hofmanas. Tikrai taip! Na?

Lotas. Kiek nugirdau, tas Miuleris buvo apsiėmęs nutiesti geležinkelį per vietinius kalnus.

Hofmanas. Kaipgi! Su nusisusiais dešimt tūkstančių talerių kapitalo. Kai pamatė, kad pinigų neužteks, ėmė skubiai dairytis Vicdorfo kaime turtingos nuotakos, mano dabartinė žmona ir turėjo būti ta, kuri...

Lotas. Jie sakė, kad jis sukosi apie dukterį, o tu apie tėvą... Ir paskui jis, rodos, nusišovė?! Tada tu baigęs tiesti jo geležinkelį ir labai gerai uždirbęs.

Hofmanas. Yra čia dalis tiesos, bet... aš tau galėčiau... išdėstyti, kaip čia viskas buvo. O gal jie šnekėjo dar ką nors įdomaus?

Lotas. Turiu tau pasakyti, kad juos ypač jaudino štai kas: jie paskaičiavo kokį milžinišką sandėrį tu padaręs dėl anglies ir pavadino tave... na, nelabai gražiu vardu. Vienu žodžiu, jie pasakojo, kad tu šampanu nugirdęs vietinius tamsius ūkininkus ir įkalbėjęs juos pasirašyti sutartį, kur jie tau už juokingai mažą nuomos sumą perleidžia teisę eksploatuoti visą jų kasyklose gautą anglį.

Hofmanas (*nesmagiai pasijutęs, atsistoja*). Aš tau kai ką pasakysiu, Lotai... Ak, kam apie tai kalbėti? Siūlau pagalvoti apie vakarienę, aš alkanas kaip vilkas. Tiesiog žvėriškai noriu valgyti. (*Paspaudžia elektrinį skambutį, kurio laidas kaip kokia žalia virvutė kabo ant sofos; pasigirsta skambutis*)

Lotas. Na, jei tu kvieti mane pasilikti... tai būk malonus... norėčiau truputį apsisvarinti.

Hofmanas. Tuoju gausi visa, kas reikalinga...

Įeina livrėja vilkintis Eduardas

Eduardai, nuveskite poną į svečių kambarį.

Eduardas. Klausau, pone.

Hofmanas (*spausdamas Lotui ranką*). Vėliausiai po penkiolikos minučių prašom vakarienės.

Lotas. Laiko per akis. Tai kol kas!

Hofmanas. Kol kas!

Eduardas atidaro duris ir praleidžia Lotą pirma. Abu išeina. Hofmanas pasikrapšto pakaušį, susimąstęs žiūri į žemę, eina prie durų dešinėj ir jau ima už rankenos, bet tuo metu pro stiklines duris greitai įbėga Helena ir pašaukia jį

Helena. Svaini! Kas čia toks buvo?

Hofmanas. Tai mano gimnazijos draugas, netgi seniausias, Alfredas Lotas.

Helena (*greitai*). Jis jau išėjo?

Hofmanas. Ne. Jis vakarieniaus su mumis. O gal... taip, o gal ir pernaktos.

Helena. O Jėzau, tada aš neateisiu vakarienės.

Hofmanas. Helena!

Helena. Ką aš veiksiu su tokiais mokytais žmonėmis? Kaimietė esu, kaimietė noriu ir būti.

Hofmanas. Vis ką nors prasimanai! Tu netgi padarysi man didelę paslaugą ir pasirūpinsi vakariene. Būk tokia gera! Tegu bus truputį iškilmingiau. Mat, aš nujaučiu, kad jis turi kažkokių kėslių.

Helena. Kokių kėslių?

Hofmanas. Kurmio darbai knistis, knistis... Tu. žinoma, čia nieko neišmanai. Gal aš ir klystu, ta tema dar su juo nekalbėjau. Bet vis tiek padaryk, kad viskas būtų kaip reikia. Tuo būdu žmonės lengviausia... ir šampano, žinoma. Ar atsiuntė iš Hamburgo omarus?

Helena. Rodos, dar rytą atsiuntė.

Hofmanas. Taigi omarų!

Į duris kažkas smarkiai pasibeldžia

Prašom!

Pašto pasiuntinys (su dėže po pažastim; įeidamas sako progiesmiu). Dė-žė!

Helena. Iš kur?

Pasiuntinys. Iš Ber-lyno.

Hofmanas. A! Tai bus naujagimio kraitelis iš Hercogo. (Apžiūri siuntinį, paima atkarpą) Taip, taip, tai iš Hercogo.

Helena. Pilna dėžė? Ar tik tu nepersistengi?

Hofmanas duoda pasiuntiniui arbatpinigių

Pasiuntinys (vis taip pat progiesmiu). Labos nakties! (Išeina)

Hofmanas. Kaip persistengiu?

Helena. Su tiek drabužėlių galima tris vaikus aprengti.

Hofmanas. Ar buvai išėjusi su mano žmona pasivaikščioti?

Helena. Ką aš galiu padaryti, kad ji tuoju pavargsta.

Hofmanas. Taigi, tuoju pavargsta... ji mane stumia į neviltį. Pusantros valandos... Dieve mano, juk ji turi daryti, kaip liepia daktaras. Kam tada mes laikom daktarą, jei...

Helena. Tai tu pats išikišk, išvyk tą Špiler! Ką aš galiu padaryti su ta sene, kuri jai visaip pataikauja.

Hofmanas. Kaip?.. Aš, kaip vyras... ką čia gali vyras... ir, be to, tu gi pažįsti uošvę.

Helena (*su kartėliu*). Pažįstu, kur nepažinsi.

Hofmanas. Kur ji dabar?

Helena. Kai tik Lotas atvyko, Špiler pradėjo ją puošti, matyt, per vakarienę vėl kraipysis kaip povas su savo uodega.

Hofmanas (*vėl grįžęs prie savo minčių, vaikšto po kambarį; ūmai*). Garbės žodis, tai bus paskutinis kartas šiuose namuose, daugiau aš to nebepakęsiu! Garbės žodis!

Helena. Bepiga tau, tu gali išvažiuoti, kur tik nori.

Hofmanas. Mano namuose ji tikrai nebūtų grįžus prie to savo baisaus įpročio.

Helena. Manęs čia nekaltink! Iš manęs ji degtinės negavo. Tu tik išvyk tą Špiler. Kad taip aš būčiau vyras!

Hofmanas (*dūsaudamas*). Ak, kad nors viskas greičiau pasibaigtų! (*Išeidamas pro duris dešinėj*) Taigi, svaine, būk maloni; pažiūrėk, kad stalas trauktų akį. Man dar reikia atlikti vieną mažmožį.

Helena paspaudžia skambutį, įeina Milė

Helena. Milė, denkit stalą! Tegu Eduardas atšaldo šampaną ir atidaro keturis tuzinus austrių.

Milė (*protyliai, nepatenkinta*). Pasakykit jam pati. Manęs jis neklauso ir vis sakė, kad tarnauja tik inžinieriui.

Helena. Tai atsiųsk jį čia.

Milė, išeina. Helena prieina prie veidrodžio ir šį tą pasitaISO, tuo tarpu įeina Eduardas

Helena (*tebestovėdama prieš veidrodį*). Eduardai, atšaldykite šampano ir atidarykite austrių! Ponas Hofmanas liepė.

Eduardas. Klausau, panele.

Eduardas išeina. Tuoju po to kažkas pasibeldžia į vidurines duris

Helena (krūpteli). O dieve! (Nedrąsiai) Prašom! (Balsiau ir stipriau) Prašom!

Įeina Lotas, nesisveikina

Lotas. Ak, atsiprašau! Nenorėjau trukdyti... Mano pavardė Lotas.

Hofmanas (pro uždaras duris). Vaikai, nesicere-monykit! Aš tuoju ateisiu. Lotai, tai mano svainė Helena Krauzė! Svaine, tai mano draugas Alfredas Lotas! Laikykit, kad aš jus supažindinau.

Helena. Na, iš tikrųjų, svaini, į ką gi tai panašu!

Lotas. Aš ant jo nepykstu, panele! Daug kas sako, kad etiketo srity ir aš esu pusiau barbaras. Bet jei aš jus sutrukdžiau, tai...

Helena. Visai ne... prašom... nė kiek nesutrukdė-te. (Nesmagi pauzė) Labai... malonu, kad jūs aplankėte mano svainį. Jis vis dejuoja... apgailestauja, kad jaunystės draugai jį visai užmiršo.

Lotas. Atsitiktinai taip išėjo. Aš visą laiką gyve-nau Berlyne ir jo apylinkėse ir iš tikrųjų nežinojau, kur Hofmanas dingo. Nuo studijų laikų Breslave aš daugiau nė karto nebuvau Silezijoje.

Helena. Tai jūs dabar atsitiktinai jį suradote?

Lotas. Visiškai atsitiktinai... Ir kaip tik čia, kur turiu kai ką pastudijuoti.

Helena. Ak, nejuokaukit! Vicdorfas ir studijos, tai neįmanoma! Šioj skurdžioj skylėj?

Lotas. Jūs sakote, skurdi skylė? Bet juk čia slypi didžiausi turtai.

Helena. A, teisybė! Šia prasme...

Lotas. Aš negalėjau atsistebėti. Patikėkit, tokių ūkių niekur kitur nėra. Kiekvienam žingsny tiesiog per kraštus liejasi perteklius.

Helena. Teisybė. Ne vienam tvarte karvės ir ark-

Helena (*kiek sumišusi*). Turiu jums atvirai pasakyti, kad... kaip tik dabar aš, rodos, jus truputį supratau... Tik man tas... man tas visiškai nauja, visiškai nauja, visiškai... nauja!

Hofmanas (*jeina pro dešiniąsias duris su pluoštu laiškų rankoj*). Štai aš ir vėl čia. Eduardai. Šie laiškai turi būti pašte dar prieš aštuonias. (*Paduoda tarnui laiškus, šis išeina*) Na, vaikai! Dabar užkąsime. Nežmoniškas karštis! Rugsėjis, ir taip karšta! (*Išima iš kibirėlio su ledais šampaną*) „Veuve Cliquot“. Eduardas žino mano slaptą meilę. (*Lotui*) Jūs čia taip karštai ginčijotės. (*Prieina prie apdengto, delikatesais apkrauto stalo, trina rankas*) O, kaip čia viskas gražiai atrodo! (*Vylingai pažvelgdamas į Lotą*) Ar ne taip? Tiesa, svaine, bus svečių: Kalio Vilhelmas. Mačiau jį kieme.

Helena piktai numoja ranka

Hofmanas. Bet, mieloji! Tu elgiesi taip, lyg aš jį... kuo aš čia dėtas? Negi aš jį kviečiau.

Lauke pasigirsta sunkūs žingsniai

O, nelaimė greit ateina!

Nepasibeldęs jeina Kalis. Tai dvidešimt ketverių metų netašytas kaimo bernas. Iš visko matyti, kad jis stengiasi atrodyti kaip didelis ponas, o dar labiau kaip turtuolis. Veido bruožai grubūs, išraiška kvaila ir kartu suktą. Jisai su žaliu švarku, marga aksomine liemene, tamsiomis kelnėmis ir lakuotais auliniiais batais. Ant galvos žalia medžioklio skrybėlė su gaidžio plunksna. Švarkas su briedžio rago sagomis, prie laikrodžio grandinėlės briedžio dantys ir t. t. Mikčioja

Kalis. L-l-labas vakaras visiems! (*Pastebėjęs Lotą, labai sutrinka ir atrodo itin apgailėtina*)

Hofmanas (*prieina prie jo ir padrąsindamas paduoda jam ranką*). Labas vakaras, ponas Kalil

Helena (*atšiauriai*). Labas vakaras.

Kalis (*sunkiais žingsniais eina skersai kambarį prie Helenos ir paduoda jai ranką*). L-l-labas vakaras, Lene.

Hofmanas (*Lotui*). Prašom susipažinti — ponas Kalis, mūsų kaimynų sūnus.

*Kalis nusišiepia ir varto rankose skrybėlę
Nesmagi pauzė*

Prie stalo, vaikai! Ko dar trūksta? A, uošvės! Mile, pakvieskit ponią Krauzę vakarienės.

Milė (*išėjusi pro vidurines duris į prieangį rėkia*). Ponia! Ponia! Valgyti! Eikit valgyti!

*Helena ir Hofmanas susižvelgia ir patyliukais juokiasi,
paskui abu nukreipia žvilgsnį į Lotą*

Hofmanas (*Lotui*). Kaimiškai, tiesiai!

*Įeina neregėtai išsipusčiusi frau Krauzė. Šilkai,
brangenybės. Drabužiai ir laikysena rodo pasipūtinių,
kvailumą ir tuštybę*

A, štai ir mama! Leisk pristatyti — mano draugas daktaras Lotas.

Frau Krauzė (*daro kažkokį neregėtą tūpsnį*). Labai malonu! (*Po trumpos pauzės*) Bet, ponas daktare, tik jau prašom ant manęs nepykti. Man būtinai reikia jūsų atsiprašyti. (*Kalba juo toliau, juo greičiau*) Atsiprašyti už savo elgesį pirma. Žinote, suprantate, mums tiesiog galva sukasi nuo tų nesibaigiančių valkatų. Nepatikėsite, koks vargas su tais ubagais. Jie tau bematant ką nukniauks kaip tos šarkos. Dėl pfenigų mes nesijaudinam, ne, ne, mums nėra reikalo dėl pfenigo drebėti, mums ir talerio negaila. Va, Liudviko Krauzės pati tai titnagas, tikra pintis, nė vienam elgetai nieko neduoda. Jos senis numirė iš apmaudo, kad prakišo kokius ten du tūkstančius talerių. Ne, ne, mes ne tokie. Žiūrėkit, ta indauja man kainavo du šimtus talerių, neskaitant pervežimo. Pats baronas Klinkovas geresnės neturi.

Įkandin frau Krauzės įeina ir frau Špiler. Ji maža, persikreipusi, apsirengusi atliekamais frau Krauzės drabužiais. Kol frau Krauzė kalba, ji stovi pamaldžiai įbedusi į ją akis. Jai kokie penkiasdešimt penkeri metai; iškvėpdama ji tyliai stena, tas stenėjimas, panašus į garsą „m-m“, girdėti ir jai kalbant

Frau Špiler (nužemintu, melancholiškai manieringu tonu, labai tyliai). Barono Klinkovo indauja lygiai tokia pat.

Helena (frau Krauzei). Gal pirma susėstume, mama, paskui...

Frau Krauzė (žaibiškai atsigręžia į Heleną ir sviedžia jai triuškinantį žvilgsnį; trumpai ir valdingai). Argi tai gražu? (Jau ketina sėstis, bet prisimena, kad dar nesukalbėta malda, taigi mechaniškai susideda rankas. bet pykčio neįveikia) Viešpatie Jėzau, palaimink mus visus, ir tai, kuo stalas mūsų gausus. Amen.

Visi triukšmingai susėda. Kurį laiką svečiai ir šeimininkai siūlo, dedasi valgius, ir nemaloni atmosfera pamažu išsisklaido

Hofmanas (Lotui). Vaišinkis, mielas drauge. Austrių?

Lotas. Pabandysiu. Pirmą kartą valgau austres.

Frau Krauzė (ką tik prarijusi austrę, pilna burna). Šį sezoną, norėjote pasakyti?

Lotas. Ne, iš viso.

Frau Krauzė ir frau Špiler susižvelgia

Hofmanas (Kaliui, kuris čiulpia citriną). Dvi dienas jūsų nesimatė, ponas Kali! Uoliai medžiojote peles?

Kalis. Neeel!

Hofmanas (Lotui). Ponas Kalis aistringas medžiotojas.

Kalis. P-p-pelės biauři a-a-amfibija.

Helena (*pratrūksta juoktis*). Tikra komedija; jis viską pleškina: ir naminius, ir laukinius gyvius.

Kalis. V-vakar nušoviau mūsų s-s-seną k-k-kiaulę.

Lotas. Šaudymas jūsų pagrindinis užsiėmimas?

Frau Krauzė. Ponas Kalis šaudo tik savo malonumui.

Frau Špiler. Giria, grobis, gražuolės, kaip sakydavo jo ekselencija ministras fon Šadendorfas.

Kalis. P-p-poryt suruošim b-b-balandžių šaudymą!

Lotas. Kas tai yra balandžių šaudymas?

Helena. Ak, negaliu šito pakęsti. Tai tiesiog žiaurus žaidimas. Jau verčiau daužytų akmenimis langus, kaip tie gatvės vaikėzai.

Hofmanas. Tu per daug griežta, Helena... neužmiršk, kad...

Helena. Nežinau... mano išmanymu net langus daužyti prasmingiau, negu šaudyti į pririštus prie stulpo balandžius.

Hofmanas. Bet, Helena, kam gi taip...

Lotas (*kažką pjudamas peiliu ir šakute*). Tai kokti niekšybė.

Kalis. D-dėl tų k-k-kelių balandžių!..

Frau Špiler (*Lotui*). Žinote, ponas Kalis turi du šimtus balandžių savo karvelidėj.

Lotas. Bet kokia medžioklė yra niekšybė.

Hofmanas. Bet ji buvo ir bus daroma. Dabar, pavyzdžiui, pas mus vėl nutarta sugauti penkis šimtus gyvų lapių; visi girininkai, ne tik šiose apylinkėse, bet ir visoj Vokietijoje, ieško lapių urvų.

Lotas. O ką paskui darys su tokia daugybe lapių?

Hofmanas. Jos bus išsiųstos į Angliją, kur lordai ir ledės medžios jas, tiesiai paleistas iš narvo.

Lotas. Galvijas yra galvijus, nesvarbu ar jis mahometonas ar krikščionis.

Hofmanas. Gal omarų, mama?

Frau Krauzė. Paimsiu, šį sezoną jie labai geri.

Frau Špiler. Gerbiamoji ponia bet ko nevalgo... ml..

Frau Krauzė (*Lotui*). Omarų jūs, tur būt, irgi nesate valgęs, ponas daktare?

Lotas. Omarų teko vieną kitą kartą ragauti, prie jūros, Varnemundėje, kur esu gimęs.

Frau Krauzė (*Kaliui*). Tiesa, Vilhelmai, kitą kartą tiesiog nežinau žmogus, ką ir bevalgyti?

Kalis. T-t-tikrai, t-t-tetule.

Eduardas (*nori įpilti Lotui šampano*). Šampano?

Lotas (*uždengia savo stiklą*). Ne, ačiū!

Hofmanas. Na, nesimaivyk.

Helena. Kaip, jūs negeriate?

Lotas. Ne, panele.

Hofmanas. Na, klausyk, tai juk... tai juk nuobodu.

Lotas. Jei gerčiau, būčiau dar nuobodesnis.

Helena. Tai įdomu, ponas daktare.

Lotas (*netaktiškai*). Kas įdomu? Kad būčiau nuobodesnis, jei gerčiau vyną?

Helena (*truputį sumišusi*). Ne, o ne, kad... kad jūs negeriat... kad iš viso negeriat, noriu pasakyti.

Lotas. Kas gi čia įdomaus?

Helena (*labai paraudusi*). Nes... nes tai neįprasta. (*Dar labiau parausta ir sutrinka*)

Lotas (*stačiokiškai*). Čia, deja, jūsų teisybė.

Frau Krauzė (*Lotui*). Butelis kainuoja penkiasdešimt markių, galit drąsiai gerti. Gavom tiesiai iš Reimso, mes tai jau raugalo nepaduosim, mes ir patys prasto negeriam.

Frau Špiller. Ak, patikėkit manim, ponas daktare... m... jeigu jo ekscelencija ponas ministras fon Šandendorfas... m... būtų sėdėjęs prie tokio stalo...

Kalis. Be v-v-vyno aš negalėčiau gyventi.

Helena (*Lotui*). Prašom pasakyti, kodėl jūs negeriat?

Lotas. Mielai, aš...

Hofmanas. Et, ką ten! Senas drauge! (*Jis paima*

iš tarno butelį ir pats pradeda atakuoti Lotą) Prisimink tas linksmas valandas, kurias mes anuomet kartu...

L o t a s. Susimildamas, nesistenk, tai...

H o f m a n a s. Na, nors šiandien!..

L o t a s. Niekas nebus.

H o f m a n a s. Dėl manęs!

Nori įpilti, Lotas neduoda; nedidelis susistumdymas

L o t a s. Ne!.. Ne, ne, pasakiau... ne, ačiū.

H o f m a n a s. Na, nesupyk, bet tai jau užsispyrimas.

K a l i s (*frau Špiler*). Kas nenori, tam jau per daug.

Frau Špiler nuolankiai linkčioja

H o f m a n a s. Antra vertus, žmogaus valia... ir taip toliau. Aš tik tiek pasakysiu: be stiklo vyno valgis...

L o t a s. Bokalas alaus prie pusryčių...

H o f m a n a s. Žinoma, kodėl ne? Bokalas alaus visada sveika.

L o t a s. Retkarčiais stiklas konjakėlio...

H o f m a n a s. Jei ir to žmogus neturėtų... Ko ko, bet jau asketo iš manęs nepadarysi. Tai jau reikėtų atimti iš gyvenimo visą malonumą.

L o t a s. Nepasakyčiau. Mano nervų sistemai visiškai pakanka normalių malonumų.

H o f m a n a s. Draugija, kuri sėdi prie stalo perdžiūvusia gerkle, visada buvo ir bus mirtina nuobodybė. Tai manęs anaip tol nežavi, ačiū!

Frau Krauzė. Juk ir dideli ponai visada daug geria.

Frau Špiler (*visu kūnu palinkus į priekį, nuolankiausiai pritaria*). Šentelmenai pagali daug išgerti.

L o t a s (*Hofmanui*). O man atvirkščiai: man kaip tik nuobodi kompanija, kur daug geriama.

H o f m a n a s. Žinoma, visur reikia saiko.

L o t a s. Ką tu vadini saiku?

H o f m a n a s. Na... kad nepamestum proto.

L o t a s. Aha! Vadinasi, tu sutinki, kad alkoholis

kenkia protui. Matai, dėl to man ir nuobodu prie gėrimais nukrauto stalo.

Hofmanas. Negi tu bijai, kad taip greit pamesi protą?

Kalis. N-n-neseniai aš i-i-išgėriau b-b-butelį R-r-riudesheimerio, butelį š-š-šampano ir dar užp-p-pyliu butelį b-b-bordo, bet nė k-k-kiek nenusilakiau.

Lotas (Hofmanui). Visai ne dėl to! Juk tu gerai žinai, kad ne kas kitas, o aš jus išvežiodavau po namus, kai jūs padaugindavot. Aš kaip buvau, taip ir tebesu tokios pat jaučio prigimties! Ne, aš ne to bijau.

Hofmanas. Tai ko gi?

Helena. Iš tikrųjų kodėl gi jūs negeriat? Būkit malonus, pasakykit.

Lotas (Hofmanui). Kad tu nusiramintum, pasakyčiau: šiandien aš negeriu dar ir todėl, kad daviau garbės žodį negerti alkoholinių gėrimų.

Hofmanas. Kitaip tariant, tu kuo gražiausiai nusmukai iki blaivybės apaštalo?

Lotas. Aš visiškai abstinentas.

Hofmanas. Ir leisk paklausti, kiek laiko ketini taip?..

Lotas. Visą gyvenimą.

Hofmanas (numeta peilį ir šakutę ir pašoka nuo kėdės). O, viešpatie! (Vėl atsisėda) Atvirai kalbant, tai vaikiškumas... atleisk už žodį!

Lotas. Vadink, kaip nori.

Hofmanas. Ir kaip tu, po plyniais, taip sugalvojai?

Helena. Jūs tikriausiai turėjote labai svarbią priežastį, bent aš taip manau.

Lotas. Priežastis tikrai yra. Jūs, panele, ir tu, Hofmanai; tikriausiai nežinot, kokių baisų vaidmenį šiais laikais vaidina alkoholis. Paskaityk Bunge, jei nori apie tai susidaryti vaizdą. Aš dar gerai prisimenu, ką pasakė toks Everetas apie alkoholio reikšmę Jungtinėse Valstijose. Tarp kitko, jis apžvelgia dešimties metų laikotarpį. Jis tvirtina, kad alkoholis prarijo tiesiogiai tris

milijardus, o netiesiogiai šešis šimtus milijonų dolerių. Jis nužudė tris šimtus tūkstančių žmonių, daug tūkstančių nuvarė į kalėjimus ir darbo namus, mažiausiai du tūkstančius privedė prie savižudybės, per jį šimtas tūkstančių vaikų atsidūrė prieglaudose. Dėl girtavimo kilę gaisrai ir kitos nelaimės padarė mažiausiai dešimt milijonų dolerių nuostolių, dvidešimt tūkstančių moterų liko našlėmis ir ne mažiau kaip milijonas vaikų našlaičiais. Alkoholio poveikis, o tai baisiausia, siekia ir iki trečios ir ketvirtos kartos. Jeigu būčiau davęs žodį vesti, tai gal ir gerčiau, bet dabar... visi mano proseneliai buvo sveiki, tvirti ir, kiek žinau, itin saikingi žmonės. Kiekvienas mano krustelėjimas, kiekviena kliūtis, kurią aš nugaliu, kiekvienas atsikvėpimas primena man, ką esu iš jų gavęs. Čia ir yra ta priežastis: aš esu tvirtai pasiryžęs visu pilnumu perduoti savo ainiams tai, ką paveldėjau iš prosenelių.

Frau Krauzė. Klausyk! Žente! Mūsų kalnakasiai tikrai per daug plempia, tikra teisybė.

Kalis. Tie tai jau ryja kaip kiaulės.

Helena. Ak, tai šitai paveldima?

Lotas. Yra šeimų, kurios dėl to sužlunga, alkoholikų šeimų.

Kalis (*lyg frau Krauzei, lyg Helenai*). Jūsų senis irgi gerai traukia.

Helena (*išbalusi kaip drobė, ūmai*). Ak, neplepėkit nesąmonių!

Frau Krauzė. Še tau! Jūs tik paklausykite, kaip ta mergšė šoka į akis! Irgi, mat, princesė atsirado. Vėl dediesi didele ponija, a? Šitaip užpulti savo būsimąjį. (*Lotui rodydama į Kalį*) Tai, žinote, jos būsimasis, ponas daktare, viskas jau sutarta.

Helena (*pašokdama*). Nutilk! Jei ne... Nutilk, mama! Aš...

Frau Krauzė. Negi iš tikrųjų... Na, sakykit, ponas daktare, argi tai išsiauklėjimas? Dievas mato, aš su ja kaip su tikru savo vaiku, o jina! mat ką!

Hofmanas (*ramindamas*). Ak, mama! Būk maloni...

Frau Krauzė. Nee! To betrūko, kad aš prieš tokią kvaįšą... To tai jau per daug... ak tu pelėda!

Hofmanas. Mama, aš tave rimtai prašau...

Frau Krauzė (*vis labiau dūkdama*). Kad nors kada imtūsi kokio darbo, begėdė... anei artyn! Pirštelio nepajudins. Bet tik kažkoks Šileris, Getė ir kitokie pašlemėkai, kurie nieko daugiau ir nežino, kaip meluoti, tie ir suka jai galvą. Tiesiog bloga darosi žiūrint. (*Drebėdama iš pykčio, nutyla*)

Hofmanas (*ramindamas*). Na, ji, žinoma... aišku, tai buvo... ne visai gražu... (*Mosteli Helenai, kuri susijaudinus stovi nuošaliai, vos besulaikydama ašaras*)

Helena grįžta į savo vietą

(*Nutraukdamas nemalonią tylą, Lotui*) Nagi... apie ką mes čia kalbėjom? Aha... apie vargšą alkoholi. (*Pakelia taurę*) Na, mama, susitaikinkim. Imk stiklą, susidaužkim! Tebūnie taika, suteikim garbę alkoholiui, kad jis mus sutaikytų.

Frau Krauzė, nors ir nenorom, susidaužia

(*Atsisukęs į Heleną*) Helenai! Tavo taurė tuščia? Po šimts plynų, Lotai, tavo mokykla!

Helena. Ak... ne... aš...

Frau Špiller. Gerbiamoji panele, tai labai...

Hofmanas. Bet anksčiau tu nesipurtydavai?

Helena (*atkakliai*). Šiandien aš tiesiog nenoriu gerti, ir viskas!

Hofmanas. Labai, labai, labai atsiprašau. Taigi, apie ką mes kalbėjom?

Lotas. Kalbėjom apie tai, kad esama alkoholikų šeimų.

Hofmanas (*vėl sumišęs*). Gerai jau gerai, bet...
Frau Krauzė vis labiau širsta. Kalis stengiasi susilaikyti

nesijuokęs, nors kažkas jį labai linksmina. Helena degančiomis akimis stebi Kalį ir kelis kartus grėsmingu žvilgsniu sutrukdo pasakyti tai, kas jam sukasi ant liežuvio, Lotas gan abejingai lupa obuolį ir nieko nepastebi, kas čia dedasi

L o t a s. Atrodo, kad šioj apylinkėj jų netrūksta.

H o f m a n a s (*visai sutrikęs*). Kaip... ko... ko netrūksta?

L o t a s. Nagi alkoholikų.

H o f m a n a s. Hm? Tu taip manai? A, taip, taip... Žinoma, kalnakasiai.

L o t a s. Ne tik kalnakasiai. Kad ir toj smuklėj, kur aš buvau užsukęs, prieš ateidamas pas jus, vienas tipas va taip sėdėjo. (*Abiem alkūnėm užsikvempia ant stalo, rankomis susiima galvą ir įbeda tuščią žvilgsnį prieš save*)

H o f m a n a s. Tikrai? (*Visiškai sutrinka*)

Frau Krauzė kosčioja, Helena vis dar nenuleidžia akių nuo Kalio, kuris visas kratosi nuo tvardomo juoko, bet garsiai dar neprapliumpa

L o t a s. Stebiuosi, kad tu dar nepažįsti to... jei taip galima pasakyti, originalo. Juk smuklė visai jūsų pašonėj. Man sakė, kad tai vietinis ūkininkas, aptekęs pinigais. Jis dienas ir naktis praleidžia toj pačioj smuklėj prie stiklelio. Žinoma, jis jau visai sugyvulėjęs. Tos tuščios girtuoklio akys, kuriomis jis į mane spoksojo.

Kalis, iki šiol tvardėsis, pagaliau pasileidžia grubiai, garsiai, nesulaikomai kvatotis. Lotas ir Hofmanas apstulbę sužiūra į jį

K a l i s (*pro juoką mikčioja*). T-t-tikriausiai tai... tai... t-t-tikriausiai tai buvo... senis.

H e l e n a (*pašoka pasibaisėjusi ir pasipiktinusi. Suglamžo servetėlę ir numeta ant stalo. Pratrūksta*). Jūs... (*Tartum spiaudama*) Tfu, šlykštynė! (*Greitai išeina*)

Kalis (*supratęs, kad padarė didelę kvailystę, nutyla, bet paskui vėl susijima*). Baisus čia daiktas! Niekai! Kvailioja, ir tiek! Aš išeinu. (*Užsideda skrybėlę, neatsigręždamas*) Labanakt! (*Ir išeina*)

Frau Krauzė (*šaukia jam įkandin*). Aš tavęs visai nekaltinu, Vilhelmai! (*Sulanksto servetėlę ir šaukia*) Mile!

Įeina Milė

Kraustyk stalą! (*Sau, bet garsiai*) Kvaiša.

Hofmanas (*pyktelėjęs*). Na, atvirai kalbant, mama!..

Frau Krauzė. Užsičiaupk. (*Atsistoja ir greitai išeina*)

Frau Špiller. Gerbiamoji ponia... m... šiandien turėjo nemalonumų su šeimyna... m... Nuolankiausiai atsiprašau. (*Atsistoja, pakėlusį aukštyn akis, tyliai sukalba maldelę ir išeina*)

Milė ir Eduardas krausto stalą. Hofmanas atsistoja ir, įsikandęs dantų krapštiklį, ateina į avansceną; Lotas seka paskui jį

Hofmanas. Tokios jau tos moterys.

Lotas. Aš nieko čia nesuprantu.

Hofmanas. A, neverta nė burnos aušinti. Tokie dalykai pasitaiko geriausiose šeimose. Tikiuosi, tu neišsigąsi ir sutiksi pas mus kelias dienas...

Lotas. Norėčiau susipažinti su tavo žmona, kodėl ji nesirodo?

Hofmanas (*nupiaudamas cigaro galelį*). Supraskgi, jos padėty... Moterys neužmiršta savo tuštybės. Eikš, pasivaikščiosim po sodą. Eduardai, kavą paduosi lapi-nėje.

Eduardas. Klausau.

Hofmanas ir Lotas išeina per žiemos sodą. Eduardas pro vidurines duris, pro tas pačias duris

išeina ir Milė su padėklų indų. Valandėlę scena tuščia, paskui įeina Helena

Helena (susijaudinusi, užverktomis akimis, spaudžia prie lūpų nosinę. Nuo vidurinių durų, pro kurias įėjo, skubiai žengia kelis žingsnius prie Hofmano durų ir klausosi). O! Neišeik! (Nieko neišgirdusi, pribėga prie žiemos sodo durų ir taip pat kelias sekundes įtemptai klausosi. Maldaudama, susidėjusi rankas, karštai) O, neišeik, neišeik!

U Z D A N G A

ANTRAS VEIKSMAS

Rytas, apie ketvirtą valandą. Smuklės languose šviesa. pro vartus matyti pilkšva prošvaistė, kuri veiksmo eigoj pamažu parausta, o paskui taip pat pamažu išaušta skaisti diena. Pavartėj ant žemės sėdi Beibstas (jam apie šešiasdešimt metų) ir plaka dalgę. Uždangai pakilus, pilko dangaus fone dūluoja tik jo siluetas, bet aiškiai girdėti monotoniškas, ištisinis, ritmiškas plaktuko kaukšėjimas į pentelę. Kelias minutes girdėti tik tas vienas garsas, paskui stoja didinga rytmečio tylą, kurią nutraukia iš smuklės išeinančių girtuoklių plyšavimas. Trinkteli uždaromos smuklės durys. Šviesa languose užgęsta. Tolumoj loja šunys, per vienas kitą garsiai gieda gaidžiai. Kelelyje nuo smuklės sudūluoja tamsi figūra: svirduliuodama ji artinasi prie namų; tai ūkininkas Krauzė, kuris, kaip visada, paskutinis išeina iš smuklės

Krauzė (atsitrenkia į sodo tvorą, įsikimba į ją ir pragertu balsu, kiek pro nosį rėkia į smuklės pusę). Sodnelis ma-ano... karčiama ma-ano, girdi, šinkoriau! Taigi va! (Dar kažką nesuprantamo suniurzgėjęs, atsiplėšia nuo tvoros ir įgriūva į kiemą, kur, laimė, suspėja nusitverti plūgo rankenos) Dvarelis mano. (Prodainiu zvėgauja) Gerk... ei... gerk... broleli, gerk. Degtinė... priduoja... drąsos. Taigi va! (Garsiai užrinka) Kuo aš negražus vyras?.. Gal aš neturiu gražios pačios?.. Gal aš neturiu dviejų gražių dukrelių?

Helena (skubiai išbėga iš namų. Matyti, kad be-

skubėdama ji užsimetė ant pečių, kas papuolė po ranka). Tėteli.. Mielas tėtuk! Eikš, eikš greičiau. (Ji suima jį už pažastų, mėgina prilaikyti ir įtraukti į vidų) Eikš greičiau... greičiau į vidų, nagi paskubėk! Ak!

K r a u z ė (pakyla, mėgina stovėti tiesiai, abiem rankom vargais negalais išsitraukia iš kelnų kišenės odinę pinigų prikimštą mašną. Šiek tiek praušęs, pasirodo, kad tai kokių penkiasdešimtys metų vyras, kurio drabužiai ne ką geresni už menkiausio padienio darbininko; be kepurės, žili reti plaukai pasišiaušę, nutriušę. Nešvarių marškinių antis kiaurai atlapas, kadaise geltonos, dabar taukuotos, blizgančios, prie riešo užrištos kelnės laikosi ant vienintelės išsiuvinėtos petnešos; basnirčia įsispyręs į siuvinėtas šlepetes, kurių raštai atrodo dar visai nauji. Be švarko ir liemenės, marškinių rankogaliai atsegti. Pagaliau išsitraukęs mašną, sužvangina ją, kelis kartus suduodamas į kairės rankos delną ir įbeda gašlų žvilgsnį į dukterį). Taigi va! Pinigai mano! Norėtum gauti kelis talerius?

H e l e n a. Ak, viešpatie dieve!.. (Kelis kartus mėgina pajudinti jį iš vietos, bet nieko iš to neišeina) Pasinaudojęs proga, senis nerangiai kaip gorila apkabina ją ir nepadoriai glamžo

(Prislopintu balsu šaukiasi pagalbos) Tuoju paleisk! Leisk! Ak, tėtė, susimilk! (Verkia, paskui staiga surinka baisiausiai išsigandusi, pasibiaurėjusi ir įniršusi) Galvijas, šlykštybė! (Atstumia jį)

Krauzė griūva ant žemės. Nuo vartų atšlubuoja B e i b s t a s. Helena ir Beibstas mėgina Krauzę pakelti

K r a u z ė (vapa). Geršk, ge-erk, bro-leli, geršk...

Pakeltas nuo žemės, jis griūva į namus, įtraukdamas kartu H e l e n ą ir B e i b s t ą. Valandėlė scena tuščia. Namuose pasigirsta triukšmas, durų trinksėjimas. Vienne lange sužimba šviesa, po to vėl išeina laukan B e i b s t a s. Jis brėžia į savo odines kelnas degtuką, ketindamas užsidegti trumpą pypkelę, kuri jam niekada

nekrinta iš dantų. Tuo tarpu pro duris išslenka Kalis. Jis vienomis kojinėmis, kairėj rankoj nešasi šlepetes, ant peties užsimetęs švarką. Dešinėj rankoj skrybėlė, dantyse marškinių apykaklė. Jau beveik nuėjęs į vidurį kiemo, staiga apsisuka ir pamato įbestą Beibsto žvilgsnį. Valandėlę svyruoja, paskui perima skrybėlę ir apykaklę į kairę ranką, dešinę siekia į kelnių kišenę ir, priėjęs prie Lėibsto, įbruka jam kažką į ranką

Kalis. Še tau taleris... bet, žiūrėk, laikyk liežuvį už dantų! *(Greitai pereina kiemą ir, peršokęs per statinių tvorą, dingsta)*

Beibstas, įbrėžęs dar vieną degtuką, užsidega pypkę. Šlubuoja už vartų, atsisėda ir vėl imasi savo darbo. Vėl kurį laiką girdėti tik monotoniškas plaktuko kaukšėjimas ir senio švokštimas, lydimas keiksmų, kai bedirbant kas nepasiseka. Gerokai prašvinta

Lotas *(išeina pro duris, stabteli, pasiražo, keliskart giliai atsikvepia)*. A!.. A!.. Ryto oras! *(Pamažu eina į scenos gilumą iki pat vartų. Beibstui)* Labas rytas! Toks ankstyvas?

Beibstas *(nepatikliai skersuodamas, atšauna)*. Labas! *(Trumpa pauzė, paskui, nekreipdamas dėmesio į Lotą, piktai trūkčioja dalgę, tartum su ja kalbėdamas)* Ak tu, kreivasnuke! Et! Kad tave paraliai! *(Plaka toliau)*

Lotas *(atsisėdęs tarp kultivatoriaus rankenų)*. Gal ruošiatės šienauti?

Beibstas *(atžariai)*. Dabar pats laikas šienauti, kaipgi.

Lotas. Bet jūs gi plakat dalgę?

Beibstas *(dalgei)*. Tai rupūžė!

Trumpa pauzė

Lotas. Ar negalit man pasakyti, kam plakate dalgę, jei dabar ne šienapiūtė?

Beibstas. Na... tai ar atolui papiauti dalgės nereikia?

Lotas. A, vadinasi, reikia papiešti pasą...

Beibstas. O ko gi daugiau!

Lotas. Ir piaunate kas rytą?

Beibstas. O kaipgi. Gal gyvuliai bus nešerti?

Lotas. Būkit man atlaidesnis! Aš, mat, iš miesto, negaliu visko žinoti, kaip čia kaime daroma.

Beibstas. Miesčionis! Ak šit kaip! Argi miesčio-nys ne geriau viską žino už kaimiečius, a?

Lotas. Tik jau ne aš. Gal galėtumėt man paaiškin-ti, kas čia per daiktas? Kažkur esu tokį matęs, tik ne-žinau, kaip jis vadinasi...

Beibstas. Tas, ant kurio jūs sėdit? Tai, kaip čia sako, kultibatorius.

Lotas. A, teisybė, kultivatorius. Tai ir jis čia var-tojamas?

Beibstas. Kur jau ten. Šeimininkas žemę apleido... visus laukus apleido. Galėtų biedniokams duoti kokį rė-želį — juk ant delnų duonos neužsiauginsi — bet ne, verčiau tegu dirvonuoja. Niekas neauga, vienos pikt-žolės.

Lotas. Taip, tokia mašinėlė visas piktžoles galima išravėti. Aš žinau, ikariečiai irgi turi tokius kultivato-rius, kuriais visiškai išnaikina iš dirbamos žemės pikt-žoles.

Beibstas. O kur tie ika... kaip jūs čia sakėt, gy-vena?

Lotas. Ikariečiai? Amerikoje.

Beibstas. Tai ten irgi yra tokios mašinėlės?

Lotas. Žinoma.

Beibstas. O kas tai per tauta tie iki... ika...

Lotas. Ikariečiai? Tai ne tauta, tai visokių tautybių žmonės, susidėję į vieną bendruomenę. Jie turi nemažą plotą žemės ir kartu ją dirba, o darbą ir pelną dalinasi po lygiai. Visi gauna savo dalį, beturčių ten nėra.

Beibstas *(kurio veidas buvo truputį sušvelnėjęs, po paskutinių Loto žodžių vėl įgauna ankstyvesnę prie-*

šišką išvaizdą; nebekreipdamas į Lotą dėmesio, jis vėl palinksta prie dalgės). Tai kažerga!

Lotas, vis dar tebesėdėdamas, iš pradžių su ramia šypsena žiūri į senį, paskui nukreipia akis į bundantį rytą. Pro vartus matyti platūs dobilų laukai ir pievos; per juos vingiuoja upelis, apžėlęs karklais ir gluosniais. Horizontas stūkso vienintelis kalnas. Oras pilnas vyfurių čirenimo, jų giesmės skamba čia toliau, čia prie pat kiemo

Lotas (pakildamas). Eisiu pasivaikščioti, nuostabus rytas! (Išeina pro vartus)

Pasigirsta klumpių kaukšėjimas. Kažkas, labai skubėdamas, lipa laiptais nuo kūtės aukšto. Tai Gustė, gana stora merga, tik su kikliku, be palaidinės, plikomis rankomis ir blauzdomis, basnirčia įsispyrusi į klumpes. Rankoj nešasi degantį žibintą

Gustė. Labas rytas, dėde Beibstai.

Beibstas kažką sumurma

(Prisidėjusi prie kaktos ranką, žiūri į nueinantį Lotą). Kas gi čia toks?

Beibstas (piktai). Tokiam tik prastus žmones mulkinti... Riečia kaip pastorius, melagis, daugiau nieko. (Atsisloja) Pasirenkit karučius, mergės!

Gustė (baigusi mazgotis prie šulinio kojas, eina į tvartą). Tuoj, tuoj, dėde Beibstai!

Lotas (grįžta ir duoda Beibstui pinigų). Čia jums mažmožis. Pinigai visada praverčia.

Beibstas (atlyžęs, visiškai pasikeitęs, tikrai nuširdžiai). Taigi, taigi, gerai sakot... ir labai ačiū. Jūs, tur būt, žento svečias? (Staiga pasidaro labai kalbus) Žiūrėkit, jeigu norėsit eiti prie kalno, tai laikykitės kairės, vis kairės, dešinėj galit įsmukti. Mano sūnus sako, kad ten prasti sutvirtinimai, tiems kalnakasiams, sako, skatikus moka, tai taip jie ir dirba; suprantat, kad ir

koks būtum meistras, kad ir kaip išmanytum savo darbą — vis tas pats galas. Matot! Taigi laikykitės kairės, dešinės duobės. Dar pernai ten smuko boba, nešė sviestą parduoti, kaip statė koją, taip ir nugarmėjo po žeme kažin kiek sieksnių. Niekas nežino kaip... taigi, kaip sakiau, vis po kaire, po kaire, ten gerai praeisit.

Nuaidi šūvis. Beibstas šlubuodamas metasi į šalį

Lotas. Kas gi čia taip anksti šaudo?

Beibstas. Kas gi daugiau, jei ne tas piemuo, tas paleistuvis.

Lotas. Koks piemuo?

Beibstas. Nagi Kalio Vilhelmas, šuns vaikas. Na, palauk tu man! Aš aiškiai mačiau, kaip jis šaudė į vieversius.

Lotas. Bet jūs šlubuojate.

Beibstas. Šlubuoju taip, kad neduok dieve! (*Kumščiu grasina į laukų pusę*) Na, palauk, palauk tu man!

Lotas. Tai kas gi yra jūsų kojai?

Beibstas. Kojai?

Lotas. Taigi.

Beibstas. Šlubuoju, ir tiek.

Lotas. Skauda?

Beibstas (*čiupinėdamas koją*). Suka, velnioniškai suka.

Lotas. Ar gydytojo čia nėra?

Beibstas. Žinoję, visi tie daktarai beždžionės, visi kaip vienas. Tik mūsų daktaras geras žmogus.

Lotas. Ar jis jums kiek padėjo?

Beibstas. Na... vis jau truputėlį padėjo. Jis visaip tą mano koją trynė, mankė, daužė, bet ne... aš ne apie tai... Jis, na trumpai drūtai, jis gaili vargšo žmogaus. Duoda vaistų ir nieko neima. Ateina, kada tik paprašai...

Lotas. Bet jūs tikriausiai ką nors pasidarėt? Ar visada taip šlubavot?

Beibstas. Kur aš ten šlubuosiu!

Lotas. Tai aš nesuprantu. Turėjo gi būti kokia priežastis...

Beibstas. Ką aš žinau? (*Vėl pagrasina kumščiu*)
Palauk, palauk tu man su savo pliauškyne.

Kalis (*pasirodo savo sode už tvoros. Dešinėj nešasi už vamzdžio šautuvą, kairę laiko sugniaužęs. Iš tolo sušunka*) Labas rytas, ponas daktare!

Lotas eina per kiemą prie jo. Tuo tarpu Gustė ir kita samdinė, Liza, išsitraukia karučius, iš kurių kyšo grėbliai ir mėšlavežės šakės, ir išvažiuoja pro vartus į lauką. Beibstas meta kelis piktus žvilgsnius į Kalį, ne mačiom pagrūmoja jam ir, užsimetęs ant pečių dalgę, nušlubuoja paskui merginas

Lotas (*Kaliui*). Labas rytas!

Kalis. Norit pamatyti gražų d-d-daikčiuką? (*Atkiša per tvorą sugniaužtą ranką*)

Lotas (*prieidamas arčiau*). Ką gi čia turit?

Kalis. Spėkit! (*Atgniaučia ranką*)

Lotas. Kąąą? Tai, vadinasi, teisybė? Jūs šaudote vieversius? Už tokį chuliganizmą reikėtų jums skelti antausį, nedorėli! Supratot? (*Atsuka jam nugarą, vėl pereina kiemą ir išeina keliu paskui merginas ir Beibstą*)

Kalis (*kvailai suglumęs kelias sekundes spokso į Lotą, paskui nemačiom sugniaučia kumštį*). Šundaktaris! (*Nusigręžia ir dingsta dešinėj*)

Valandėlę scena tuščia. Iš namų išeina Helena su šviesia vasarine suknele ir plačiabryle skrybėle. Apsisėžvalgo, žengia link vartų, stabteli ir žiūri į laukus. Paskui neryžtingai eina per kiemą į dešinę ir pasuka keliu į smuklės pusę. Ant tvoros džiūsta dideli ryšuliai su įvairiausių rūšių arbata, Helena, eidama pro šalį, juos pauosto, taip pat lenkia medžių šakas ir gėrasi žemai kabančiais raudonais obuoliais. Pastebėjusi, kad nuo smuklės pusės priešais ateina Lotas, ji dar labiau

susijaudina, pagaliau apsisuka ir grįžta atgal į kiemą. Čia jai krinta į akis, kad karvelidė dar tebėra uždaryta, ir ji eina prie jos pro sodo vartelius. Jai besistengiant pasiekti kažkur vėjo užmestą virvutę, ateina Lotas ir ją užkalbina

L o t a s. Labas rytas, panele!

H e l e n a. Labas rytas. Vėjas užmetė virvutę.

L o t a s. Leiskit man! *(Irgi eina pro vartelius, pasiekia virvutę ir, ją truktelėjęs, atidaro karvelidę. Balandžiai išskrenda)*

H e l e n a. Labai ačiū.

L o t a s *(vėl išeina pro vartelius į kiemą, bet sustoja ir užsiremia ant tvoros. Helena stovi kitoj pusėj. Po trumpos pauzės)*. Ar visados taip anksti keliatės, panele?

H e l e n a. Ką tik... norėjau jūsų to paties paklausti.

L o t a s. Aš? Ne. Tik kartais, kai pirmą naktį nakvoju svetimuose namuose.

H e l e n a. Kodėl?..

L o t a s. Niekuomet apie tai negalvojau, tai beprasmiška.

H e l e n a. Ak, kodėl beprasmiška?

L o t a s. Bent nematau jokio aiškaus, praktiško tikslo.

H e l e n a. Vadinasi, visa, ką jūs darote ar galvojate, turi tarnauti praktiškam tikslui?

L o t a s. Tikrai taip. Nors...

H e l e n a. To iš jūsų nesitikėjau.

L o t a s. Ko, panele?

H e l e n a. Lygiai tą patį sakė užvakar mano pamo-tė, išplėsdama man iš rankų „Verterį“.

L o t a s. Tai kvaila knyga.

H e l e n a. Taip nesakykite!

L o t a s. Galiu dar kartą pasakyti, panele. Tai knyga silpnavaliams.

H e l e n a. Gal ir taip.

Lot a s. Kodėl jūs skaitote kaip tik šią knygą? Negi suprantate ją?

Helena. Man rodos, taip... bent iš dalies? Ji mane guodžia. *(Po pauzės)* Jei ši knyga kvaila, kaip kad sakote, tai ką galėtumėt man pasiūlyti geresnio?

Lot a s. Paskaitykite... na, ar žinote Dano „Kovą dėl Romos“?

Helena. Ne. Bet nusipirksiu. Ar ji tarnauja praktiskam tikslui?

Lot a s. Apskritai protingam tikslui. Ji vaizduoja žmones ne tokius, kokie jie yra, bet kokie bus ateity. Ji duoda pavyzdį.

Helena *(įsitikinusi)*. Tai puiku. *(Trumpa pauzė)* Gal jūs man galėtumėt pasakyti vieną daiktą: dabar tiek daug rašoma laikraščiuose apie Zola ir Ibseną. Ar tai dideli rašytojai?

Lot a s. Tai visai ne rašytojai, panele, bet neišvengiama blogybė. Aš ištroškęs ir iš poezijos reikalauju tyro, gaivinančio gėrimo. Aš ne ligonis. Tai, ką duoda Zola ir Ibsenas, yra vaistai.

Helena *(tartum spontaniškai)*. Ak, tai gal jie ir man praverstų.

Lot a s *(iš pradžių tik žvilgčioja į rasotą sodą, o dabar visiškai susižavi tuo reginiu)*. Kaip čia gražu! Pažvelkit, kaip pro kalno viršūnę kyla saulė. Jūsų sode daug obuolių, geras derlius.

Helena. Tris ketvirtadalius vėl, kaip visada, išvogs. Per didelis aplink skurdas.

Lot a s. Jūs nepatikėsit, kaip aš mėgstu kaimą! Deja, mano duona didžiąja dalimi auga mieste. Bet dabar aš atsidžiaugsiu kaimo malonumais. Tokiems, kaip aš, trupučio saulės ir oro reikia labiau, negu kam kitam

Helena *(atsidusdama)*. Labiau reikia... Kodėl?

Lot a s. Todėl kad mes sunkiai kovojam ir tos kovos galo nesulauksim.

Helena. O mes visi kiti nekovojam?

Lot a s. Ne.

Helena. Bet... kažkaip kovojam ir mes?

Lotas. Žinoma, bet ta kova gali baigtis.

Helena. Gali... čia jūsų teisybė! O kodėl ta kova negali baigtis, ta jūsiškė, ponas Lotai?

Lotas. Jūsų kova — tai tik kova už asmeninę naudą. Atskiras žmogus gali ją laimėti, kiek tai žmogui įmanoma. Mano kova — tai kova už visų laimę. Kad aš būčiau laimingas, reikia, kad visi aplink mane būtų laimingi, kad nebūtų aplink nei ligų, nei skurdo, nei vergijos, nei niekšybių. Aš, taip sakant, galiu tik paskutinis atsisėsti prie stalo.

Helena (*įsitikinus*). Tai jūs esate labai labai geras žmogus!

Lotas (*truputį sumišęs*). Tai ne mano nuopelnas, panele, tokia jau mano prigimtis. Turiu, beje, pasakyti, kad kova už pažangą teikia man didelį pasitenkinimą. Tai laimė, kurią aš labiau vertinu už paprasto egoisto laimę.

Helena. Tikriausiai nedaug tėra tokių žmonių. Kokia laimė tokiu gimti!

Lotas. Na, gimti gal tokiu ir negimstama. Man rodos, tai pasiekama, matant mūsų gyvenimo neteisybes. Reikia tik tas neteisybes matyti, štai kas svarbu! Jeigu jas matai ir sąmoningai dėl to kenti, tai būtinai pasidarys toks, kaip aš.

Helena. Kad tik aš galėčiau jus geriau... ką jūs, pavyzdžiui, laikote neteisybe?

Lotas. Neteisinga, pavyzdžiui, kad tas, kuris dirba kaip juodas jautis, badauja, o tinginys gyvena visko pertekęs. Neteisinga, kad už žudymą taikos metu baudžiama, o už žudymą karo metu teikiama ordinais. Neteisinga budelį niekinti, o pačiam, kaip tai daro kariškiai, puikautis kardu ir špaga — žmonių žudymo įrankiais. Jei budelis vaikštinėtų prisisekęs prie šono savo kirvį, jį tikriausiai užmuštų akmenimis. Neteisinga Kristaus mokslą, tą pakantumo, gailestingumo ir meilės religiją, laikyti valstybės religija ir kartu ištisas tautas auklėti

tikrais žmonių žudikais. Neužmirškite, kad tai tik keli atvejai iš milijonų kitų. Nelengva visas tas neteisybes atitaisyti. Reikia anksti pradėti.

Helena. Kaip jūs visa tai pamatėt? Tai taip paprasta, o pačiai man niekaip nebūtų atėję į galvą.

Lotas. Toks, tur būt, buvo mano brendimo kelias: visa tai man atvėrė pokalbiai su draugais, knygos, savarankiškas mąstymas. Pirmą neteisybę pamačiau dar būdamas nedidelis. Kartą pamelavau, ir tėvas mane skaudžiai išlupo. Netrukus po to važiuovom abu traukiniu, ir aš pastebėjau, kad tėvas irgi meluoja ir mano, kad taip ir reikia. Man tada buvo penkeri metai, bet tėvas pasakė konduktoriui, kad ketveri — mat, ketverių metų vaikui nereikia bilieta. Mokytojas mokykloje irgi sakydavo: būk darbštus, doras ir gyvenime tau tikrai seksis. Aš labai greit pamačiau, kad tai neteisybė. Mano tėvas buvo doras, teisingas ir perdėm sąžiningas žmogus, bet vienas niekšas,— jis ir šiandien dar gyvena visko pertekęs,— apgaule išviliojo iš jo kelis tūkstančius talerių. Vargo spaudžiamas, tėvas netgi nuėjo prašyti darbo pas tą patį niekšą, mat, jis turėjo didelį muilo fabriką.

Helena. O mes nė nedrįstam... nė nedrįstam laikyti to neteisyste, nebent širdies gilumoj tai jauti. Ir netgi dažnai jauti, o tada pagauna neviltis.

Lotas. Prisimenu vieną neteisybę, kuri ypač krito man į akis. Iki tol galvojau, kad žmogžudystė visada baudžiama kaip nusikaltimas. Po to man paaiškėjo, kad tik švelnesnės žmogžudystės formos baudžiamos įstatymu.

Helena. Kaip tai?

Lotas. Mano tėvas buvo muilo virimo meistras, butą turėjom prie pat fabriko, mūsų langai buvo į fabriko kiemą. Ten aš daug ką matydavau. Buvo ten vienas darbininkas, penkerius metus išdirbęs fabrike. Jis pradėjo labai kosėti, sulyso... aš dar prisimenu, kaip tėvas prie stalo sakydavo: Burmeisteris — tokia buvo to dar-

bininko pavardė — gaus džiovą, jei dar ilgiau dirbs muilo fabrike. Taip jam sakė daktaras. Tas darbininkas turėjo aštuonetą vaikų ir, būdamas toks pasibaigęs, niekur nebegalėjo gauti kito darbo. Taigi turėjo pasilikti muilo fabrike, ir savininkas laikė save dideliu geradariu, kad jo neišmeta... Jis tarėsi esąs labai humaniškas. Vieną popietę, buvo rugpiūtis ir baisiai karšta, jis iš paskutinių jėgų stūmė karučius su kalkėmis per fabriko kiemą. Aš stovėjau prie lango, tik žiūriu, sustojo, dar kartą sustojo ir pagaliau griuvo paslikas ant akmenų. Aš pribėgau, atskubėjo mano tėvas, kiti darbininkai, bet jis jau merdėjo, dusdamas nuo kraujoplūdžio. Aš padėjau jį įnešti į vidų. Tai bebuvo kalkėtų, chemikalais dvokiančių skudurų krūvelė. Jis numirė, nespėjus mums įnešti į namus.

H e l e n a. Ak, kaip baisul

L o t a s. Po savaitės mes ištraukėm jo žmoną iš upės, kur nuteka iš mūsų fabriko sunaudoti šarmai. Taip, panele, kai visa tai žinai, kaip kad aš dabar,— patikėkit,— jau neberandi ramybės. Paprasčiausias gabalėlis muilo, į kurį žiūrėdamas niekas nieko negalvoja, dar daugiau, dvi švarios, gražiai prižiūrimos rankos gali žmogui sukelti skaudžiausių minčių.

H e l e n a. Ir aš kartą mačiau panašų dalyką. Ūū! Buvo baisu, tiesiog baisu!

L o t a s. Kas?

H e l e n a. Čia kartą atnešė leisgyvį vieno darbininko sūnų. Tai buvo, man rodos... prieš kokius trejus metus.

L o t a s. Nelaimingas atsitikimas?

H e l e n a. Taip, „Lokio“ šachtoj.

L o t a s. Kalnakasys?

H e l e n a. Taip, dauguma jaunimo čia dirba kasykloj. Kitas to paties darbininko sūnus buvo vilkikas, irgi nelaimingai žuvo.

L o t a s. Abu mirė?

H e l e n a. Abu mirė... Kartą kažkas nutrūko keltu-

ve, kitą kartą prasiveržė dujos. Bet senis Beibstas turi dar vieną sūnų, kuris nuo velykų irgi pradėjo dirbti.

Lot a s. Ką jūs sakote? Ir jis nieko prieš?

Helena. Ne, visiškai nieko. Tik pasidarė dar niūresnis, negu pirma. Argi jūs jo nematėte?

Lot a s. Kaip aš galėjau jį matyti?

Helena. Jis šiandien rytą buvo čia, pavartėj.

Lot a s. Aa! Šit kaip? Jis dirba jūsų ūky?

Helena. Jau daug metų.

Lot a s. Jis šlubuoja?

Helena. Netgi labai.

Lot a s. Taip, taip... Tai kas jam ten pasidarė su ta koja?

Helena. Tai nemaloni istorija. Juk jūs pažįstate poną Kalį?.. Bet apie tai reikia tyliau. Tai matote, jo tėvas buvo toks pat pamišęs šaulys, kaip ir jis. Kai į jų kiemą ateidavo kokie amatininkai, jis tyčia, norėdamas juos pagąsdinti, šaudydavo į orą jiems už nugaros. Be to, buvo labai ūmus, greit supykdamo, ypač kai išgerdavo. Na, Beibstas vieną kartą pasakė kažką prieš — žinote, jis mėgsta pamurmėti — tada senis griebė šautuvą ir suvarė jam visą užtaisą. Mat, anksčiau Beibstas buvo pas kaimyną Kalį už vežėją.

Lot a s. Piktadarybė ant piktadarybės, kur tik nepaklausysi.

Helena (*vis nedrąsiau jausdamasi ir labiau jaudindamasi*). Ir aš viena sau ne kartą taip galvojau... man jų visų būdavo baisiai gaila, ir senio Beibsto, ir... O ūkininkai tokie žiaurūs ir kvaili... kaip tas Štrekmanas; bernus laiko pusbadžiu, o šunis šeria pyragaičiais. Čia aš jaučiuos kaip kvaila nuo to laiko, kai grįžau iš pensiono... Ir man nesaldul!.. Bet aš, tur būt, nesąmones šneku... jums tas visai neįdomu... širdy jūs tik juokiatės iš manęs.

Lot a s. Na, kaip jūs galite, panele... kodėl gi aš tu-
rečiau...

Helena. O gal ne? Jūs sau galvojate: ir ji ne gesnė už kitus.

Lotas. Aš apie nieką blogai negalvoju, panele.

Helena. Tuo jūs manęs neįtikinsit... ne, ne!

Lotas. Bet kada aš jums daviau pagrindo, panele...

Helena (kone verkdamą). Ak, nesakykit! Jūs mus niekinate, tikrai taip, jūs turite mus niekinti. *(Proverksmiai)* Svaini, mane. O labiausiai mane, ir... tikrai ne be pagrindo. *(Greitai nosisuka nuo Loto ir, nebegalėdama įveikti susijaudinimo, eina per sodą į scenos gilumą)*

Lotas išeina pro vartelius ir pamažu nuseka paskui

Helena

Frau Krauzė (raibuliuojančiu rytiniu tualetu, raudona kaip burokas, rėkia tarpdury). Pasileidėlės mergos! Mari! Mari! Po mano stogu? Lauk tą biaurybę! *(Bėga per kiemą ir dingsta tvarte)*

Frau Špiler su mezginiu pasirodo tarpdury. Tvarte pasigirsta barniai ir raudojimas

Frau Krauzė (stumdamą iš tvarto raudančią mergą). Paleistuve tu!

Samdinė dar labiau rauda

Tuoju nešdinkis iš čia! Susirink skudurus ir kad tavęs čia nė kvapo nebūtų!

Helena paraudusiomis akimis ateina takeliu pro vartus, pamato šią sceną ir sustojusi žiūri, kas čia bus

Samdinė (pamato frau Špiler, numeta ant žemės kėdutę ir melžtuvę ir įniršusi eina prie jos). Tai jūsų liežuvis! To aš jums nedovanosiul! *(Kūkčiodama išbėga ir lipa laiptais ant tvarto)*

Helena (prieidama prie frau Krauzės). Ką ji padarė?

Frau Krauzė (grubiai). Kas tau rūpi, kvaisha?

Helena (smarkiai, kone verkdamą). O man rūpi.

Frau Špiler (greitai prieidama). Gerbiamoji panele, tokius dalykus sarmata ir pasakoti jaunoms merginoms...

Frau Krauzė. O kodėl, Špiler? Ar ji iš kitokio molio? Ta merga gulėjo su bernu vienoj lovoj. Dabar žinai.

Helena (*įsakmiu tonu*). Bet mergina liks pas mus.

Frau Krauzė. Mergšė!

Helena. Gerai. Tada aš tėvui pasakysiu, kad tu pati taip leidi naktis su Kalio Vilhelmu.

Frau Krauzė (*skelia jai antausį*). Še tau atminčiai!

Helena (*išblyškusi kaip drobė, bet dar tvirčiau*). Mergina liks pas mus... jei ne, jei ne, aš visiems papasakosiu! Tu su Kalio Vilhelmu! Tu! Tavo sūnėnas... mano sužadėtinis... Aš visiems papasakosiu...

Frau Krauzė (*nebe taip ryžtingai*). O kas tai matė?

Helena. Aš! Aš pati mačiau jį šį rytą iš tavo miegamojo... (*Greitai įeina į namus*)

Frau Krauzė susverdi, vos neapalpsta

Frau Špiler (*prišoka su uostomąja esencija*). Gerbiamoji ponია, gerbiamoji ponია...

Frau Krauzė. Špiler, tegu... ta merga... pasilieka.

GREITAI NUSILEIDZIA UZDANGA

TREČIAS VEIKSMAS

Laikas: kelios minutės po Helenos ir pamotės susikirtimo kieme. Scenovaizdis kaip pirmame veiksmo. Prie stalo avanscenoje sėdi daktaras Šimelpfenigas ir rašo receptą. Jo minkšta skrybėlė, lazda ir megztos pirštinės guli priešais jį ant stalo. Daktaras nedidelio ūgio, kresnas, juodais pasišiaušusiais plaukais ir vešliais ūsais. Juodas surdutas Jegerio „Normal“ stiliaus. Apskritai apsitaisęs solidžiai, bet neelegantiškai. Turi įprotį visą laiką glostyti ar sukti ūsus, ypač tai pastebima, kai jis dėl ko nors smarkiau įaudinasi. Kalbant su Hofmanu, jo veido išraiška apsimestina rami, lūpų kampučiuose sarkastiška šypsenėlė. Judesiai greitai, tvirti ir kampuoti, labai natūralūs. Hofmanas, apsivilkęs šilkinį chalatą, apsiavęs šlepetėmis vaikšto po kambarį. Stalas gilumoj, dešinėj, paruoštas pusryčiams. Puikus porcelianas, kepiniai, grafinas romo ir t. t.

Hofmanas. Ponas daktare, ar mano žmona nekečia jums kokių abejonių?

Daktaras Šimelpfenigas. Kodėl, ji neblogai atrodo.

Hofmanas. Jūs manote, kad viskas praeis laimingai?

Daktaras Šimelpfenigas. Tikiuosi.

Hofmanas (po pauzės, varžydamasis). Ponas daktare, aš... jau kelios savaitės... nuo pat savo atvažiavimo... noriu su jumis pasitarti vienu ypatingu reikalu...

Daktaras Šimelpfenigas (iki šiol atsakinė-

jęs, nepakeldamas akių, dabar padeda plunksną ir paduoda Hofmanui receptą). Štai!.. Liepkite greit pagaminti. (Pasiimdamas skrybėlę, pirštines ir lazda) Jūsų žmona skundžiasi galvos skausmais. (Žiūrėdamas į skrybėlę, profesionaliai) Tiesa, vos neužmiršau: pamėginkit išaiškinti savo žmonai, kad ji daugiau ar mažiau atsa-kinga už būsimą būtybę. Kai ką aš ir pats jai sakiau... prie ko gali privesti liemens varžymas.

Hofmanas. Žinoma, žinoma, ponas daktare... aš viską padarysiu, ką tik galėsiu, jai...

Daktaras Šimelpfenigas (*truputį nerangiai nusilenkdamas*). Likite sveiki. (*Buvo beeinąs, bet vėl sustoja*) A, tiesa! Jūs norėjot dėl kažko pasitarti. (*Šaltai žiūri į Hofmaną*)

Hofmanas. Taip, jeigu turėtumėt valandėlę laiko... (*Šiek tiek nenatūraliai*) Jūs žinote, kaip siaubingai mirė mano pirmasis sūnus. Jūs matėte visas smulkmenas. Kaip tas mane sukrėtė, jūs irgi žinote. Sunku patikėti, bet taip yra: laikas viską gydo!.. Pagaliau aš turiu pagrindo būti dėkingas; kaip atrodo, mano karščiausias troškimas išsipildys. Jūs suprantate, kad aš viską turiu padaryti... Daug naktų nemiegojau ir vis dar nežinau, ką turiu daryti, kad apsaugočiau tą dar negimusią būtybę nuo baisaus jos broliuko likimo. Štai dėl ko aš norėjau su jumis...

Daktaras Šimelpfenigas (*sausai ir oficialiai*). Atskirti nuo motinos — tai pagrindinė normalaus vystymosi sąlyga.

Hofmanas. Vis dėlto? Jūsų nuomone, visiškai atskirti?.. Net negalima palikti su ja vienuose namuose?

Daktaras Šimelpfenigas. Ne, jei jums rimtai rūpi vaiko gyvybė, tai negalima. Juk jūsų ištekliai leidžia jums šiuo atžvilgiu nesivaržyti.

Hofmanas. Taip, garbė dievui! Aš jau nupirkau ir vilą su dideliu parku netoli Hiršbergo. Tik norėjau, kad ir mano žmona...

Daktaras Šimelpfenigas (*suka ūsus ir žiūri*

į žemę). Nupirkit savo žmonai vilą kitoj vietoj.

Hofmanas patraukia pečiaus

(Kaip ir anksčiau) Gal galėtumėt... savo svainę... sudominti vaiko auklėjimu?

Hofmanas. Jūs nežinote, ponas daktare, kiek tam būtų kliūčių... be to, tokia neprityrusi, jauna mergina... motina vis motina.

Daktaras Šimelfenigas. Aš jums pasakiau savo nuomonę. Likite sveiki.

Hofmanas *(su perdėtu mandagumu apie jį šokinėdamas)*. Viso geriausio, daktare! Aš jums neapsakomai dėkingas...

Abu išeina pro vidurines duris. Įeina Helena, spausdama prie lūpų nosinę, kūkčiodama, tiesiog į žmogų nepanaši, ir krinta ant sofos kairėje

Hofmanas *(vėl sugrįžta, nešinas laikraščiais)*. Kas gi čia dabar? Sakyk man, svaine, kiek tai gali tęstis? Nuo pat mano atvažiavimo nebuvo tos dienos, kad nematyčiau tavęs verkiant.

Helena. Ak, ką tu išmanai! Jei tu iš viso galėtum suprasti tokius daiktus, tai stebėtumeis, kad aš kurią dieną neverkiu.

Hofmanas. Nieko nesuprantu, svaine.

Helena. O aš nė to tiek!

Hofmanas. Klausyk, tikriausiai vėl kas atsitiko?

Helena *(pašoka ir trypia koja)*. Šlykštu! Šlykštu! Aš daugiau nebekentėsiu... Gana! Aš nebeleisiu! Nesuprantu, kodėl aš... *(Uždūsta nuo ašarų)*

Hofmanas. Tu man bent pasakyk, dėl ko tas viskas, kad aš...

Helena *(vėl pratrūksta)*. Kas bus, tas bus! Blogiau nebegali būti — tėvas girtuoklis, galvijas, prie... prie tikros dukters lenda... Pamotė paleistuvė, sąvadautoja, taikosi išleisti mane už savo junkinio... Ir apskritai visas tas gyvenimas. Ne. Nesuprantu, kas mane gali priversti taip nusmukti. Aš išėisiu! Pabėgsiu, o jeigu jūs manęs neleisit... tada — virvė, peilis, revolveris... man

vis tiek... aš nenoriu ieškoti išsigelbėjimo degtinėj, kaip mano sesuo.

H o f m a n a s (*išsigandęs pagriebia ją už rankos*). Lena! Tylėk, sakau, tylėk... apie tai tylėk!

H e l e n a. Man vis tiek!.. Man visiškai vis tiek! Gėda... Nėr kur akių dėti. Žmogus norėtųm ką išmanyti, kuo būti, ką mokėti... o kas esi?

H o f m a n a s (*nepaleisdamas jos rankos, pradeda pamažu stumti ją prie sofos. Jo balse staiga suskamba minkštas, perdėtas, tartum virpantis švelnumas*). Lenchen! Aš gerai žinau, kiek tau čia tenka kentėti. Nurimk! Man to nereikia sakyti. (*Dešinę ranką malonindamas uždeda Helenai ant peties, veidu palinksta prie jos veido*) Negaliu žiūrėti, kai tu verki. Iš tikrųjų! Man skaudu. Bet nereikia gyvenimo matyti juodesnio, negu jis yra... ir, be to... negi tu nežinai, kad mes abu — tu ir aš — esam, taip sakant, vienodoj padėty? Aš atėjau į tą kaimo atmosferą... bet ar man čia vieta? Nei tau, nei man čia ne vieta.

H e l e n a (*tebeverkdamą*). Jei mano geroji... motušė... būtų tai nujautus, kai liepė išsiųsti mane į Hernhutą mokytis. Jau verčiau... būtų palikus mane namie, tada aš... bent nieko geresnio nebūčiau mačius, būčiau tam purve už... užaugus... O dabar...

H o f m a n a s (*švelniai pasodina Heleną ant sofos ir pats prisiglaudžia prie jos. Jo guodime vis labiau jaučiasi juslingumas*). Lenchen! Pažvelk į mane, neverk, guoskis kartu su manim. Apie tavo seserį man nebereikia sakyti. (*Karštai, jausmingai ją apkabindamas*) O, kad ji būtų tokia, kaip tu!.. Bet dabar... pasakyk pati: kuo ji man gali būti?.. Ar yra pasauly vyras, inteligentas... (*tyliau*), kurio žmona turėtų tokią nelaimingą ydą? Net baisu garsiai ištarti: moteris... ir... degtinė... Na, pasakyk, ar aš už tave laimingesnis?.. Prisimink mano mažąjį Fricą! Na?.. Ar man lengviau, ką? (*Vis aistringiau*) Matai, likimas galų gale pasigailėjo — suvedė mus. Mes vienas kitam sutverti. Mums lemta būti draugais, nes

kenčiam tuos pačius skausmus. Tiesa, Lenchen? (*Apkabina ją*)

*Helena nesigina, bet iš veido matyti, kad laikosi su-
kandus dantis. Ji nurimsta ir, virpėdama iš įtempimo,
laukia kažkokio išsipildymo, kuris neišvengiamai įvyks
(Meiliai) Priimk mano nuoširdų pasiūlymą, palik šiuos
namus, gyvenk su mumis. Kūdikiui, kurio laukiam, rei-
kės motinos. Kelkis pas mus, būk jam motina. (Aistrin-
gai, susigraudinęs, sentimentaliai) Arba jis visai neturės
motinos. Be to, įnešk bent spindulėlį, bent menkiausią
spindulėlį į mano gyvenimą. Padaryk tai! Padaryk! (Nori
padėti galvą jai ant krūtinės)*

*Helena (pasipiktinusi pašoka. Jos veide matyti
panieka, nustebimas, pasišlykštėjimas, neapykanta).
Svaini! Tu, tu... Dabar aš tave kiaurai permačiau. Ligi
šiول tik neaiškiai nujaučiau, kas tu. Dabar žinau aiškiai.*

*Hofmanas (nustebęs, apdujęs). Kaip?... Helena...
aš tik... iš teisybės...*

*Helena. Dabar aš aiškiai žinau, kad tu nè kiek ne
geresnis... Kur ten! Blogesnis, pats blogiausias iš jų visų!*

*Hofmanas (atsistoja, apsimestinai šaltai). Žinai,
tavo elgesys šiandien labai keistas.*

*Helena (prieina arčiau prie jo). Tu sieki tik vie-
no tikslo. (Pusbalsiu jam į ausį) Bet tavo ginklai visai
kiti, negu tėvo, pamotės arba garbingojo sužadėtinio.
Prieš tave jie visi nekalti avinėliai. Dabar, dabar staiga
man visa tai paaiškėjo.*

*Hofmanas (tariamai pasipiktinęs). Lena! Tau gal-
voj negerai, juk tai aiški beprotybė... (Staiga nutyla,
pliaukšteli sau per kaktą) Dievaži! Kaip man staiga...
Aiškul! Tu jau... tiesa, dar labai ankstus rytas, bet kertu
lažybų, kad tu... Helena, tu šiandien jau kalbėjai su
Alfredu Lotu!*

*Helena. O kas čia tokio, kad kalbėjau? Tai toks
žmogus, prieš kurį mums visiems reikėtų lįsti į žemę iš
gėdos, jei viskas būtų taip, kaip turi būti.*

Hofmanas. Vadinas, tikrai... Ak šitaip! Na, taaaip! Žinoma... tada, tada man nėra ko stebėtis. Taip, taip, taip, pasinaudojo proga patraukti per dantį savo geradari, aišku, tokių dalykų visada reikia laukti.

Helena. Svaini! Tai jau tikra niekšybė.

Hofmanas. Ir man beveik taip atrodo!

Helena. Apie tave jis nepasakė nė žodžio, nė vieno žodžio.

Hofmanas (*neklausydamas*). Jeigu jau tokie reikalai, tai tiesiog mano pareiga, taip, giminaičio pareiga tokiai neprityrusiai merginai, kaip tau...

Helena. Neprityrusiai merginai? Kokios frazės!

Hofmanas (*supykęs*). Aš atsakau už tai, kad Lotas įžengė į šiuos namus. Dabar žinok: jis yra... švelniai tariant, itin pavojingas svaičiotojas, tas ponas Lotas.

Helena. Tai neteisybė, tiesiog juokinga neteisybė, kad tu taip kalbi apie poną Lotą.

Hofmanas. Svaičiotojas, kuris sugeba ne tik moterims, bet ir protingiems žmonėms susukti galvą.

Helena. Matai, ir vėl neteisybė! Nuo tų kelių žodžių, kuriuos išgirdau iš pono Loto, man taip maloniai šviesu pasidarė galvoj...

Hofmanas (*pamokomai*). Tai, ką aš tau sakau, nėra jokia neteisybė.

Helena. Neteisybę reikia mokėti pažinti, o tu nemoki.

Hofmanas (*kaip anksčiau*). Ne apie tai dabar kalba. Aš tau kartoju, kad nieko neprasimanau, prašau įsidėmėti, kad tai gyna teisybė... Aš pats esu tai patyręs: jis apsuka tau galvą, ir tu pradedi svaičioti apie tautų brolybę, apie laisvę ir lygybę, pamini bet kokią dorą ir moralę... Dievaži, dėl tų fantazijų mes būtume žengę tuomet per savo tėvų lavonus, kad tik pasiektume tikslą. O jis, sakau tau, prireikus net šiandien tą padarytų.

Helena. Kiek tėvų kasmet žengia per savo vaikų lavonus, ir niekas...

H o f m a n a s (*pertardamas ją*). Nesąmonės! To jau per daug!.. Aš tau sakau, saugokis jo, sakau visai rimtai, saugokis visais atžvilgiais. Moralinių skrupulų jis neturi nė kvapo.

H e l e n a. Ir vėl neteisybė! Patikėk, svaini, jei jau kartą pradedi, darosi labai įdomu...

H o f m a n a s. Kalbėk, ką nori, aš tave išpėjau. Kaip tau, dar vieną daiktą pasakysiu: per jį aš anuomet vos vos nepatekau į bėdą.

H e l e n a. Jei tas žmogus toks pavojingas, tai ko tu vakar taip džiaugei, kai...

H o f m a n a s. Viešpatie, juk jis man pažįstamas nuo jaunystės laikų. O ką tu žinai, gal aš turėjau kokių ypatingų sumetimų...

H e l e n a. Sumetimų? Kaip tai?

H o f m a n a s. Tiek to. Jei jis būtų pasirodęs šiaudien, ir aš žinočiau tai, ką žinau...

H e l e n a. O ką gi tu žinai? Aš jau sakiau, kad jis nė vieno žodelio apie tave nepasakė.

H o f m a n a s. Nebijok, žinau. Aš būčiau gerai pagalvojęs, prieš kviesdamas jį čia pasilikti. Lotas buvo ir yra toks žmogus, kurio draugystė kompromituoja. Valdžia jį seka.

H e l e n a. Ar jis padarė kokį nusikaltimą?

H o f m a n a s. Verčiau nekalbėkim apie tai. Aš tau tik viena pasakysiu, svaine: žmogus su tokiais įsitikinimais, kaip jo, šiandien yra pavojingesnis už vagį.

H e l e n a. Gerai, aš įsidėmėsiu. Bet dabar žiūrėk, svaini! Neklausk manęs, ką po tokių tavo kalbų apie poną Lotą aš apie *t a v e* galvoju. Girdi?

H o f m a n a s (*šaltai, ciniškai*). Tu tikrai manai, kad man taip jau labai rūpi, ką tu galvoji? (*Paspaudžia skambutį*) Rodos, jis ateina.

Įeina L o t a s

Na... Kaip miegojai, senas drauge?

L o t a s. Gerai, tik neilgai. Sakyk, aš ką tik mačiau iš namų išeinant vieną poną.

Hofmanas. Tur būt, daktarą, jis ką tik čia buvo. Aš gi tau pasakojau... tai tas savotiškas kietumo ir sentimentalumo mišinys.

Helena aiškina kažką įėjusiam Eduardui. Jis išeina, ir netrukus grįžta su kava ir arbata

Lotas. Tas mišinys, kaip tu sakai, baisiai panašus į vieną mano seną studijų draugą... Būčiau galvą dėjęs, kad tai jis — Šimelpfenigas.

Hofmanas (*sėsdamas prie stalo*). Visai teisingai, Šimelpfenigas!

Lotas. Teisingai? Ką?

Hofmanas. Jo pavardė tikrai Šimelpfenigas.

Lotas. Kieno? Jūsų daktaro?

Hofmanas. Tu gi pats pasakei. Taip, mūsų daktaro.

Lotas. Betgi... tai tiesiog neįtikėtina! Tai tikrai jis.

Hofmanas. Na, matai, gražios sielos susitinka virose žemės vietose. Tu nepalaikysi man už bloga, jeigu aš pradėsiu valgyti, mes kaip tik sėdomės prie stalo. Sėsk, meldžiamasis! Tikiuosi, dar nepusryčiavai kur kitur?

Lotas. Ne.

Hofmanas. Na tai slinkis. (*Sėdėdamas pastumia Lotui kėdę, paskui kreipiasi į Eduardą, kuris ateina su arbata ir kava*) Ar... hm... mano uošvė neateis?

Eduardas. Ponia šeimininkė ir frau Špiler pusryčiaus savo kambary.

Hofmanas. Bet to dar niekada...

Helena (*stumdydama puodelius*). Nekreipk dėmesio! Tam yra priežasčių.

Hofmanas. Šit kaip... Lotai, ką tau pasiūlyti? Kiaušinį? Arbatos?

Lotas. Gal galėčiau gauti puodelį pieno?

Hofmanas. Žinoma! Labai prašom.

Helena. Eduardai, pasakykit, kad Milė tuojau pamilžtų.

H o f m a n a s (*lupdamas kiaušinį*). Pienas... brrr! Jau vien nuo minties apie jį mane purto. (*Siekdamas druskos ir pipirų*) Sakyk, Lotai, kas tave atvedė į mūsų užkampį? Užmiršau iki šiol paklausti.

L o t a s (*tepasi bandelę sviestu*). Ketinu pastudijuoti vietines sąlygas.

H o f m a n a s (*pakeldamas akis*). Ką?.. Kokias sąlygas?

L o t a s. Tiksliau — pastudijuoti vietinių kalnakasių padėtį.

H o f m a n a s. Ak, apskritai jų padėtis labai gera.

L o t a s. Tu manai? Tai būtų labai gražu. Tiesa, kad neužmirščiau: tu man turėsi padėti. Tu labai pasitar-nausi liaudies ūkiui, jei...

H o f m a n a s. Aš? Nagi? Kokių būdu?

L o t a s. Juk tu eksploatuoji vietines kasyklas?

H o f m a n a s. Taip! Ir kas iš to?

L o t a s. Tai tau bus nesunku išrūpinti man leidimą apžiūrėti kasyklas. Mat, aš ketinu bent mėnesį kasdien leisti į šachtas, kad tokiu būdu bent šiek tiek susipažinčiau su jų darbu.

H o f m a n a s (*lyg tarp kitko*). Ir tai, ką ten po žeme pamatysi, nori aprašyti?

L o t a s. Taip. Taip. Mano darbas bus iš esmės deskriptyvinis.

H o f m a n a s. Man labai gaila, bet su tais reikalais aš neturiu nieko bendro. Juk tu nori rašyti tik apie kalnakasius, taip?

L o t a s. Toks klausimas rodo, kad tu nieko nesupranti apie liaudies ūkį.

H o f m a n a s (*įsižeidęs*). Laabai atsiprašau! Tikiuos, kad tiek jau aš... Kodėl? Nežinau, kodėl negalima šito paklausti? Antra vertus, kas čia nuostabaus?.. Visko negalima žinoti.

L o t a s. Na, tik nesikarščiuok. Reikalas labai paprastas: jei aš noriu ištirti vietinių kalnakasių padėtį, tai būtinai reikia paliesti ir aplinkybes, nuo kurių ta padėtis priklauso.

H o f m a n a s. Tokie aprašinėtojai kartais baisiai perdeda.

L o t a s. Aš stengsiuos tos klaidos nepadaryti.

H o f m a n a s. Tai bus labai pagirtina. (*Kalbėdamas jis tiriamai žvilgčioja į Heleną, kuri su naiviu dvasios pagavimu klausosi Loto*) Žinai... tiesiog juokinga, kaip žmogui nei iš šio, nei iš to ateina į galvą tokios mintys. Kažin, kaip ten smegenyse pasidaro?

L o t a s. Kokia gi ten mintis atėjo tau į galvą?

H o f m a n a s. Pagalvojau apie tave. Prisiminiau tavo sužadė... ne, netaktiška jaunos damos akivaizdoj kalbėti apie tavo širdies paslaptis.

H e l e n a. Tai aš geriau...

L o t a s. Malonėkite, panele! Niekur neikite, bent aš neturiu ko slėpti... aš seniai matau, kur jis taiko. Niekio pavojingo čia nėra. (*Hotmanui*) Tu klausai apie mano sužadėtinę, taip?

H o f m a n a s. Jeigu jau tu pats susipratai, tai taip. Aš tikrai prisiminiau tavo sužadėtinę Aną Faber.

L o t a s. Viskas savaime iširo... kai aš patekau į kalėjimą.

H o f m a n a s. Tai ji labai negražiai pasielgė.

L o t a s. O vis dėlto ji pasielgė dorai! Laiške, kuriame ji atsisakė už manęs tekėti, aš pamačiau tikrąjį jos veidą. Jeigu ji tą veidą būtų parodžius anksčiau, ir ji, ir aš būtume mažiau kentėję.

H o f m a n a s. Ir nuo to laiko tu nieko nebuvai pamilęs?

L o t a s. Ne.

H o f m a n a s. Aišku! Kartą apsvilai — toliau nuo ugnies! Davei įžadą nevesti, kaip ir negerti alkoholio, a? Ką gi, *chacun á son goût*.¹

L o t a s. Tai ne mano skonis, bet greičiau likimas. Be to, kiek prisimenu, jau kartą tau sakiau, kad nesu

¹ Kiekvienas pagal savo skonį (*pranc.*).

davęs įžado nevesti. Tik bijau, kad nėra tokios moters, kuri man tiktų.

H o f m a n a s. Kokie iškilmingi žodžiai, mano mie-
las Lotail

L o t a s. Rimtai. Su metais žmogus, tur būt, daraisi perdaug kritiškas ir nebetenki sveikų instinktų. Mano nuomone, instinktas geriausia tinkamo pasirinkimo garantija.

H o f m a n a s (*dviprasmiškai*). Na, tas tai dar atsi-
ras! (*Juokiasi*) Nagi instinktas.

L o t a s. Antra vertus, ką aš galiu moteriai duoti? Aš vis labiau abejoju, ar galima iš moters reikalauti, kad ji pasitenkintų ta maža mano asmenybės dalele, kuri atlieka nuo mano didžiojo darbo... be to, bijau ir šeimos rūpesčių.

H o f m a n a s. Ką? Bijai šeimos rūpesčių? Žmogau! Negi neturi galvos, rankų, ką?

L o t a s. Kaip matai. Bet aš tau jau sakiau, mano jėgos didžiąja dalimi priklauso mano gyvenimo uždaviniui ir visada jam priklausys, taigi jos nebe mano. Be to, man tektų susidurti su ypatingais sunkumais...

H o f m a n a s. Dzin, dzin! Rodos, kažkas suskambėjo!

L o t a s. Tu manai, kad tai tik skambios frazės?

H o f m a n a s. Atvirai kalbant, skamba gana tuščiai! Mes irgi nesam kokie bušmenai, nors ir vedę. Yra žmonių, kurie mano, jog jiems vieniems priklauso privilegija daryti pasauly gerus darbus.

L o t a s (*sujudęs*). Visai ne! Nė nepagalvojau apie tai. Jei tu nebūtum atsižadėjęs savo gyvenimo uždavinio, tas irgi būtų atsiliepę tavo materialinei gerovei.

H o f m a n a s (*ironiškai*). Tai gal čia būtų ir vienas iš tavo reikalavimų?

L o t a s. Kaip? Reikalavimų? Kokių reikalavimų?

H o f m a n a s. Na, vesdamas pareikalautum kraičio.

L o t a s. Būtinai.

H o f m a n a s. O, be to — kiek tave pažįstu — atsi-
rastų ilgas sąrašas dar kitokių reikalavimų.

Lotas. Tikrai taip! Fizinė ir protinė nuotakos sveikata, pavyzdžiui, yra *conditio sine qua non*.¹

Hofmanas (*juokdamasis*). Puiku! Vadinasi, prieš tai nuotaką turės apžiūrėti gydytojas. O viešpatie!

Lotas (*kaip ir anksčiau rimtai*). Neužmiršk, kad aš ir sau statau reikalavimus.

Hofmanas (*vis linksmiau*). Žinau, žinau!.. Atsimenu, kaip tu skaitydavai literatūrą apie meilę, kad galėtum ko tiksliausiai nustatyti, ar tavo jausmas kokiai nors damai meilė, ar ne. Na, tai pasakyk, ko tu dar reikalauji?

Lotas. Mano žmona, pavyzdžiui, turėtų mokėti kai ko atsisakyti.

Helena. Jeigu... jeigu... Ak, verčiau tylėsiu... aš tik norėjau pasakyti, kad moterys apskritai įpratusios daug ko atsisakyti.

Lotas. Dėl dievo meilės! Jūs visai ne taip mane supratot. Atsisakymą aš suprantu visai kitaip. Ji tik neturėtų reikalauti arba, geriau sakant, turėtų savo noru atsisakyti tos mano asmenybės dalies, kuri priklauso mano gyvenimo uždaviniui. Ne, ne! Visur kitur mano žmona turi reikalauti, visko reikalauti, ko moterys šimtmečių bėgyje yra netekusios.

Hofmanas. Oi, oi, oi! Moterų emancipacija! Tavo posūkis į tą pusę tiesiog nuostabus... dabar tu savo vandenynyse: Alfredas Lotas arba kišeninis agitatorius... Kaipgi tu šiuo klausimu formuluoji savo reikalavimus, arba, kitaip tariant, kaip tu manai emancipuoti savo žmoną? Man tikrai smagu tavęs klausytis. Ar ji turi rūkyti cigarus? Nešioti kelnės?

Lotas. Tas nebūtina... bet... ji turėtų įveikti kai kuriuos visuomeninius prietarus. Pavyzdžiui, jeigu manė tikrai mylėtų, tai neturėtų bijoti pirmutinė tai pasakyti ir įrodyti.

Hofmanas (*baigęs pusryčiauti, pašoka pusiau rim-*

¹ Būtina sąlyga (*lot.*).

tai, pusiau juokais pasipiktinęs). Na, žinai... Tai... tai tiesiog begėdiškas reikalavimas! Ir aš tau galiu iš anksto pasakyti, jei neapsigalvosi, tai taip vienas ir bastysies visą amžių.

Helena (sunkiai įveikdama susijaudinimą). Prašom atleisti, man reikia eiti... ūkio reikalais, tu žinai, svaini, mama savo kambary, ir aš...

Hofmanas. Eik, eik, jeigu reikia.

Helena linktelį ir išeina

Hofmanas (eina su dėžute degtukų prie indaujos, kur padėti cigarai). Išties reikia pasakyti... tu sugebi žmogų įkaitinti... tiesiog nejauku darosi. *(Pasiima iš dėžutės cigarą ir atsisėda ant sofos kairėj, priešakiniam plane. Nupiauna cigaro galiuką ir kalbėdamas laiko cigarą kairėj, o atpiautą galiuką sukina dešinės rankos pirštais)* Ir vis dėlto... tai įdomu. Nepatikėsi, kaip gera pabūti kelias dienas kaime, toli nuo visų reikalų. Jei šiandien ne tas prakeiktas... beje, kiekgi laiko? Mat, šiandien turiu važiuoti į miestą, į banketą, kad jį kur griausmas. Tai neišvengiama, turėjau surengti tuos pietus. Tokia jau komersanto dalia. Ranka ranką mazgoja. Kasyklų valdininkai prie to pripratę. Na, cigarą dar galiu ramiai surūkyti. *(Nuneša ir įmeta cigaro galiuką į spaudyklę, vėl atsisėda ant sofos ir užsidega cigarą)*

Lotas (stovėdamas prie stalo, varto kažkokį liuksusinį leidinį). „Grafo Zandoro nuotyčiai“.

Hofmanas. Tuos paistalus rasi čia kiekvieno ūkininko troboj.

Lotas (tebevartydamas). Kiek tavo svainei metų?

Hofmanas. Rugpiūčio mėnesį sukako dvidešimt vieneri.

Lotas. Ji liguista?

Hofmanas. Nežinau. Nemanau. Tau ji atrodo liguista?

Lotas. Ji, tiesa, atrodo, labiau susikrimsi, negu serganti.

Hofmanas. Na taip, nuolatinės scenos su pamote...

Lotas. Ji man pasirodė nervinga.

Hofmanas. Tokiuose namuose... Nežinau, kas tokiuose namuose nepasidarytų nervingas...

Lotas. Energijos jai, rodos, netrūksta.

Hofmanas. Užsispyrimo!

Lotas. Ir jautrumo?

Hofmanas. To net per daug kartais.

Lotas. Jeigu čia jai taip sunku, tai kodėl ji negyvena tavo šeimoj?

Hofmanas. Paklausk ją kodėl! Aš ne vieną kartą jai siūliau. Moterys pilnos kaprizų. *(Su cigaru dantyse išsiima užrašų knygelę, rašo, deda kažkokias sumas, skaičiuoja)* Tikiuosi, tu neįsižeisi, jei... jei aš tave paliksiu vieną?

Lotas. Aišku, ne.

Hofmanas. Kiek laiko tu dar ketini?..

Lotas. Aš greitai susirasiu butą. Kur gyvena Šimelpfenigas? Geriausiai aš nueisiu pas jį. Jis man tikrai patarpininkaus. Tikiuosi, kad atsiras koks tinkamas kampelis, jei ne, šiandien pernaktvosiu artimiausiam viešbuty.

Hofmanas. Kodėl gi? Iki rytojaus tu, aišku, lieki pas mus. Žinoma, šiuose namuose aš pats svečias... šiaip aš tavęs neišleisčiau... Tu supranti...

Lotas. Aiškiausiai!..

Hofmanas. Bet sakyk... ar tu rimtai ketinai...

Lotas. Nakvoti viešbuty?

Hofmanas. Ne! Aš visai ne apie tai... Aš turiu galvoj, ką tu pirma sakei. Ta istorija... su tavo nelemtu deskriptyvinio darbu?

Lotas. Kodėl ne?

Hofmanas. Prisipažinsiu, maniau, kad juokauji. *(Atsistoja, intymiai, pusiau juokais)* Ką? Nejaugi tu iš tikrųjų galėtum knistis čia... kaip tik čia, kur tavo draugas laimingai atsistojo ant kojų?

Lotas. Garbės žodis, Hofmanai. Aš supratimo neturėjau, kad tu čia gyveni. Jei būčiau žinojęs...

Hofmanas (*pašoka, baisiai nudžiugęs*). Puiku! Puiku! Jeigu jau šitaip... Matai, aš baisiai džiaugiuos, kad tavim nenusivyliau. Vadinasi, dabar tu žinai, aišku, kelionės išlaidas ir visa kita aš tau atlyginsiu. Neatsikalbinėk! Tai tiesiog mano, kaip draugo, pareiga... Dabar aš pažįstu savo seną dorąjį Lotą. Įsivaizduok, kuri laiką aš rimtai įtarinėjau... Bet ir aš tau turiu pasakyti, kad anaip tol nesu toks blogas, kaip kartais atrodau. Aš visada labai gerbiau tave ir tavo dorus, tvirtus siekimus. Kas kas, bet aš tikrai suprantu teisėtus, deja, labai ir labai teisėtus išnaudojamų, prispaustų masių reikalavimus. Juckis, kad nori, bet aš dar daugiau pasakysiu: aš įsitikinęs, kad reichstage tėra viena partija su idealais — tavo partija. Tik, kaip sakiau, pamažu, pamažu, neskubėkim! Viskas bus, viskas bus, kas turi būti. Tik kantrybės! Kantrybės!

Lotas. Kantrybės, žinoma, reikia. Bet tai dar neduoda teisės sėdėti sudėjus rankas.

Hofmanas. Lygiai taip pat ir aš manau. Mintimis aš tau daug dažniau pritariu, negu žodžiais. Tai, aišku, nemandagu. Aš taip įpratau, bendraudamas su žmonėmis, kuriems nenoriu atskleisti savo kortų... Ir moterų klausimu... tu kai ką labai teisingai pasakei. (*Prieina prie telefono, skambina ir kalba čia su Lotu, čia į ragelį*) O kaip mano mažoji svainė tavęs klausėsi! (*Į ragelį*) Francai! Po dešimties minučių kad būtų pakinkyti arkliai... (*Lotui*) Jai tas padarė išpūdį... (*Į ragelį*) Ką? Ak, kokie niekai! Na, to jau per daug... Tai greitai kinkyt kit juodžius... (*Lotui*) Kodėl negalėjo padaryti išpūdžio?... (*Į ragelį*) Griausmas pono dievo, pas modistę sakote? Ponia šeiminkė... ponia... Taip, na, taip! Bet tučiuojau — taip, taip! Gerai! Viskas! (*Paspau-dęs namų skambutį, Lotui*) Tu tik palauk! Tegu tik aš susikrausiu atitinkamą krūvą žvangančiųjų, tada pamatysi, ko nematęs...

Įeina E d u a r d a s

Eduardai, batus, surduta!

E d u a r d a s išeina

Tada pamatysit, ko nė vienas iš manęs nelaukėt. Kai tu po dviejų trijų dienų — tą laiką be kalbų gyvensi pas mus, jei išeisi, aš tai palaikysiu didžiausiu įžeidimu... (*Nusivelka chalata*) Taigi po dviejų trijų dienų, kai panorėsi išvažiuoti, aš nugabensiu tave į stotį savo karieta.

Įeina E d u a r d a s, nešinas surdutu ir batais

Hofmanas (*Eduardo padedamas, velkasi surduta*). Šitaip! (*Atsisėsdamas ant kėdės*) Dabar batus! (*Užsimovęs vieną*) Na, vieną jau turim!

Lotas. Tu, rodos, ne visai mane supratai.

Hofmanas. Taip? Galimas daiktas. Aš taip nutolęs nuo tų temų. Kasdien tik sausi įmonės reikalai. Eduardai! Ar pašto dar nebuvo? Palaukit valandėlę! Nuėikit į mano kambarį, ant rašomojo stalo kairėj pusėj guli raštas su mėlynu aplanku. Nuneškit jį į karieta.

*E d u a r d a s išeina pro duris kairėj, paskui grįžta ir
vėl išeina pro viduriniąsias duris*

Lotas. Aš ne apie tai. Tu kitu atžvilgiu manęs nesupratai.

Hofmanas (*vis dar tebesitampydamas su antruoju batu*). Opliai!.. Pagaliau! (*Atsistoja ir patrepsi kojom*) Na, viskas. Nieko nėra biauresnio, kaip ankšti batai... Ką tu sakei?

Lotas. Tu kalbėjai apie mano išvykimą...

Hofmanas. O ką?

Lotas. Aš jau sakiau tau, kad atvažiavau čia su konkrečiu tikslu ir turiu pasilikti šioj apylinkėj.

Hofmanas (*baisiausiai apstulbęs ir kartu pasipik-*

tinęs). Na, žinai!.. Tai jau, galima sakyti, kiauulstė! Tu užmiršti, kad turi pareigų man kaip draugas?

Lotas. Bet negi dėl to turiu išduoti tai, kas man šventa?

Hofmanas (nebesivaldydamas). Na, tada... ir aš nebematau jokios priežasties, kodėl turėčiau elgtis su tavim kaip su draugu. Taigi sakau tiesiai: tavo elgesį aš laikan — švelniai tariant — negirdėta įžūlybe.

Lotas (labai ramiai). Gal paašskintum, kokią tu turi teisę svaidytis tokiais žodžiais?

Hofmanas. Aš dar turiu jam aiškinti? Tai jau per daug! Reikia turėti krokodilo odą, kad to nepajustum! Atvažiuoji, naudojiesi mano svetingumu, pažeri man pluoštą nuvalkiotų frazių, susuki svainei galvą, gražbyliauji apie seną draugystę ir kitus sentimentus, o paskui naiviai pareiški ketinąs rašyti deskriptyvinį darbą apie vietines sąlygas. Kuo tu mane galų gale laikai? Gal, manai, aš nežinau, kad tokie vadinamieji darbai yra ne kas kita, kaip tik begėdiški pamfletai?.. Ir tokių šmeižtą tu ketini rašyti apie mūsų anglies rajoną. Gal tu tikrai nesupranti, ką toks paskvilis skaudžiausiai palies? Mane, tik mane! Jus reikia dar ne taip griežti, kaip iki šiol. Liaudies mulkintojai, štai kas jūs tokiel! Ką jūs darote? Jūs sėjate kalnakasių tarpe nepasitenkinimą, mokote juos reikalauti, kurstote neapykantą, raginate priešintis, neklausyti, darote juos nelaimingus, žadate jiems aukso kalnus ir nejučiomis traukiate jiems iš kišenės paskutinius skatikus.

Lotas. Tu jauties demaskuotas?

Hofmanas (brutaliai). A, velniop! Tu juokingas, pasipūtęs šventuolil! Labai man rūpi, ar aš tavo akyse demaskuotas, ar ne! Verčiau eik dirbti! Mesk tuos savo svaičiojimus! Daryk ką nors! Atsistok ant kojų! Aš nieko neprašinėju dviejų šimtų markių. (*Greitai išeina pro vidurines duris*)

Lotas ramiai žiūri jam įkandin, paskui taip pat ramiai

išsitraukia iš vidinės švarko kišenės piniginę, išima iš jos popieriuką, Holmano čekį, keliskart perplėšia jį ir skutelius palengva sumeta į anglių dėžę. Dabar ant žiemos sodo slenksčio pasirodo Helena

Helena (tyliai). Ponas Lotai!

Lotas (krūpteli, atsigręžia). Ak! Tai jūs. Na... tai... aš galėsiu su jumis bent atsisveikinti.

Helena (instinktyviai). Ar jums tai buvo svarbu?

Lotas. Taip! Man tai buvo svarbul Gal... jeigu jūs buvot ten... gal girdėjot, kas čia įvyko... taigi...

Helena. Aš viską girdėjau.

Lotas. Na... tai nesistebėsit, kad aš palieku šiuos namus taip tyliai ir nepastebimai.

Helena. Ne! Aš suprantu!.. Gal jūs galėtumėt būti jam atlaidesnis... mano svainis greitai atlyžta ir gailisi. Aš dažnai...

Lotas. Labai gali būti! Bet gal kaip tik todėl jis pasakė, ką tikrai apie mane galvoja. Aš netgi įsitikinęs, kad jis tikrai taip galvoja.

Helena. Jūs rimtai taip manot?

Lotas. Taip! Visiškai rimtai! Taigi... (*Eina prie jos ir paduoda ranką*) Linkiu jums viso geriausio! (*Nusisuka ir tuojau vėl sustoja*) Aš nežinau!.. Arba teisingiau... (*Tiesiai ir atvirai žiūrėdamas Helenai į akis*) Aš jaučiu, tik šį akimirksnį pajutau, kad man nelengva iš čia išeiti... ir... taip... ir... na, taip!

Helena. O jei aš jus labai... labai gražiai paprašyčiau... dar čia pasilikti?..

Lotas. Vadinasi, jūs negalvojate apie mane taip, kaip jūsų svainis?

Helena. Ne! Ir tą... aš būtinai norėjau jums pasakyti... būtinai... kol jūs dar neišėjot.

Lotas (*vėl pagriebia jos ranką*). Man labai malonu.

Helena (*kovoja su savim. Baisiausiai susijaudinusi, kone alpdama, ji vos vos ištaria žodžius*). Aš dar daugiau no... rėjau jums... jums pasakyti, kad... kad aš

jus labai... gerbiu ir... vertinu... kaip iki šiol... dar nė
vieno... vyro... kad aš jums... tikiu... kad aš pasi...ryžus
tai... tai įrodyti... kad aš... tau, jums kai ką jaučiu...
(*Krinta apalpus jam į glėbį*)

L o t a s. Helena!

GREITAI NUSILEIDZIA UŽDANGA

KETVIRTAS VEIKSMAS

Tas pats kiemas, kaip ir antrame veiksmė. Laikas: praėjus ketvirčiui valandos po Helenos prisipažinimo Lotui

Mari ir piemuo Golišas tempia kopėčiom nuo tvarto aukšto medinę skrynelę. Lotas, pasirengęs išvykti, išeina iš namų ir susimąstęs žengia per kiemą. Nespėjęs pasukti į smuklės pusę, susiduria su Hofmanu, kuris, itin skubėdamas, įeina pro kiemo vartus

Hofmanas (su cilindru, odinėmis pirštinėmis). Nepyk ant manęs. (Pastoja Lotui kelią ir paima už abiejų rankų) Aš viską atsiimu!.. Reikalauk kokios nori satisfakcijos... Aš viską padarysiu!.. Aš gailiuosi, nuširdžiai gailiuosi savo žodžių.

Lotas. Nieko tas nepadės nei man, nei tau.

Hofmanas. Ak, jeigu tu... Na, tik pagalvok! Ką gi man daryti? Aš tau sakau: sąžinė nedavė man ramybės. Prie pat Jauro apsigrėžiau... iš to galėtum suprasti, kaip aš kremtuos. Kur tu susiruošei?

Lotas. Į smuklę — kol kas.

Hofmanas. Ak, nedaryk šitaip! Neskaudink manęs! Aš juk suprantu, kad tave įžeidžiau. Ir, aišku, keľiais žodžiais to neatitaisysi. Tik neatimk man visų galimybių... neatimk galimybės tau įrodyti... girdi? Grįžk... Pabūk nors... nors iki rytojaus. Arba nors, kol... kol aš grįšiu. Aš turiu dar kartą ramiai su tavim pasikalbėti. To tu man negali atsakyti.

Lotas. Jei tau taip labai svarbu...

Hofmanas. Labai!.. Garbės žodis! Labai, labai svarbu. Tai eikš... eikš... Nepabėk! Eime! (*Lotas nebesipriešina, ir Hofmanas nutempia jį į namus*)

A b u išeina

Tuo tarpu atleistoji mergina ir piemuo uždeda medinę skrynutę ant karučią, Golišas užsikabina diržus

Mari (*brukdama kažką Golišui į delną*). Še, Gošli, imk!

Piemuo (*ginasi*). Turėk savo grašius!

Mari. Imk, nebūk durnas.

Piemuo. Na, kad jau taip nori. (*Paima pinigų ir įsikiša į odinį kapšėlį*)

Frau Špiler (*pro viena langą šaukia*). Mari!

Mari. Ko reikia?

Frau Špiler (*po valandėlės išeina pro duris*). Ponia šeimininkė žada tave palikti, jei prižadėsi...

Mari. Gumbą aš jai prižadėsiu! Važiuok, Gošli.

Frau Špiler (*prieidama arčiau*). Ponia šeimininkė pridės tau algos, jei tu... (*Staiga pradeda šnibždėti*) Neimk į galvą, mergele! Jai kartais taip užveina...

Mari (*įniršusi*). Tegu pasilaiko tuos savo grašius! (*Proverksmiu*) Verčiau badu dvėsiu! (*Nueina paskui Gošą, stumiantį karučius*) Dar, mat, prasimanė! Kad tu kur... (*Išeina*)

Frau Špiler išbėga paskui ją

Pro vartus ateina Beras, pravarde Opa-Beras. Tai ilgas vaikas peslio kaklu ir dideliu gūžiu. Jis basas, be kepurės, atspurusios kelnės siekia vos iki pusės blauzdų, pakaušis praplikęs, kaštoniniai, dulkini plaukai sulipę kuokštais ir kadaruoja ligi pečių. Eina aukštai keldamas kojas ir už virvutės tempia vaikiškus ratukus su smėliu. Veidas bebarzdis, visa išvaizda baisiai apsileidusio, kokių dvidešimties metų kaimo bernioko

Beras (*keistu mekenančiu balsu*). Smė-ė-lis! Smė-

ė-lis! (*Eina per kiemą ir dingsta tarp namų ir tvarto*)
Iš namų išeina Hofmanas ir Helena. Helena išba-
lusi, rankoj laiko tuščią stiklinę

Hofmanas (Helenai). Užimk jį! Supranti?.. Neiš-
leisk... Man tai labai svarbu. Toks įžeistas garbėtroška...
Sudie! Ak! O gal man nevažiuoti? Kaip ten Marta?
Man toks keistas nujautimas, lyg jau greit... A, nesą-
monė! Sudie!.. Nė minutės nebegaliu gaišti. (Šaukia)
Francai! Kiek arkliai įkerta!

Helena eina prie siurblio, prisipumpuoja stiklinę
vandens ir neatsikvėpdama išgeria. Antrą stiklinę nu-
geria tik ligi pusės. Stiklinę pastato ant siurblio vamz-
džio ir pamažu, kartas nuo karto atsigrėždama, išeina
pro vartus. Nuo tvartų ateina Bėras su savo ratu-
kais ir sustoja prie namo durų, kur Milė semiasi iš
jo smėlį. Tuo tarpu dešinėj, anapus tvoros, pasirodo
Kalis, jis kalbasi su frau Špiler, stovinčia šia-
pus tvoros, kieme netoli vartų. Abu šnekėdami pamažu
slenka palei tvorą

Frau Špiler (skausmingai). Ak... m... gerbiamasis
pone Kali! Aš... m... ne kartą galvojau... m... apie jus...
m... kai gerbiamoji panelė... juk ji... taip sakant... m...
su jumis sužadėta... ak... m... mano laikais!..

Kalis (užlipa ant suolo po ažuolu ir prie apatinės
šakos pritaISO zylei slastus). K-k-kada išsinešdins tas
š-š-šundaktaris iš jūsų?

Frau Špiler. Ak, ponas Kali! M... man rodos,
kad negreit. Ak... ak, ponas... m... Kali, aš, nors, taip
sakant, šiek tiek nusigyvenusi, bet aš žinau... m... taip
sakant, kas tai yra išauklėjimas... Šiuo atžvilgiu, ponas
Kali... panelė... m... gerbiamoji panelė... negražiai su
jumis elgiasi... ne... m... čia, taip sakant, aš nieko dėta...
m... mano sąžinė... gerbiamasis ponas Kali, tokia gryna...
taip sakant, kaip gryniausias sniegas.

Beras, pardavęs savo prekę, važiuoja pro Kalį iš kiemo

Kalis (*pamatęs Berą, sušunka*). Ei, Opa-Berai, pašokinėk!

Beras smarkiai pašoka aukštyn ir dingsta

Kalis (*leipdamas juokais, dar kartą sušunka*). Opa-Berai, dar pašokinėk!

Frau Špiler. Taigi... m... ponas Kali! Aš noriu jums tik gero. Apsižiūrėkit... m... gerbiamasis pone! Kažkas rezgasi tarp... m... gerbiamosios panelės ir... m... m...

Kalis. T-tas š-š-šundaktaris... tegu nešdinasi į p-p-peklą!

Frau Špiler (*paslaptinai*). Ir kas tai... m... per tipas! Ak... m... man ta-aip gaila gerbiamosios panelės. Policininko pati... girdėjo, rodos, nuovadoj. Sako, labai... m... pavojingas žmogus. Jos vyras... m... turi jį, taip sakant... m... tik pagalvokit, turi jį... m... tiesiog sekti.

Iš namų išeina Lot as, apsidairo

Frau Špiler. Žiūrėkit, dabar jis dairosi gerbiamosios panelės... m... ak, ka-aip man jos gaila.

Kalis. Na, palauk tu man! (*Išeina*)

Frau Špiler slenka prie durų, praeidama pro Lotą, žemai nusilenkia ir įeina į vidų. Lot as pamažu išeina pro vartus. Vežėjo pati, sudžiūvusi, išsekusi ir išbadėjusi moteris, pasirodo tarp tvarto ir namų. Po prijuoste ji nešasi didelę puodynę ir, bailiai žvalgydamasi, prisėlina prie tvarto durų ir įsmunka vidun. Dvi samdinės ateina pro vartus, stumdamos dobių prikrautus karučius. Paskui jas seka Beibstas su dalge ant peties ir pypke burnoj. Liza pristumia savo karučius prie kairiųjų, Augustė prie dešiniųjų tvarto durų, ir abi dideliais glėbiais pradeda nešti dobius į tvartą

Liza (*ateina tuščiomis iš tvarto*). Klausyk, Gustel Mari išėjo.

Augustė. Eik jau?!

Liza. Sakau tau! Gali paklausti vežėjo pačios Francisės, ji ten melžia vaikams pieną.

Beibstas (*kabina dalgę ant sienos*). Kad tik Špi-lerienė neatsivilkėtų.

Augustė. Apsaugok viešpatie!

Liza. Vargšė moterėlė, namie aštuonios burnos.

Augustė. Aštuoni bambliai, ir visiems duok pa-ėsti.

Liza. Kad nors lašelį pieno kada pakištų... besarmačiai.

Augustė. Kurgi ji melžia?

Liza. Pačiam gale, šviežiapienę Fenę.

Beibstas (*kemšasi pypkę, dantimis prilaikydamas tabako kapšeljį; pro dantis*). Tai, sakot, Mari išėjo?

Liza. Taigi, išvarė. Už tai, kad gulėjo su arklininku.

Beibstas (*kišdamasis kapšeljį į kišenę*). Kiekvienam kada-ne-kada norisi... mergai irgi. (*Užsidega pypkę ir išeina pro paradinius vartus*) Einu perkrimsti.

Vežėjo pati (*išeina iš tvarto su pilna puodyne pieno po prijuoste*). Ar nieko nėra kieme?

Liza. Eik, eik, vežėjien, nieko nėra. Eik, tik greičiau!

Vežėjo pati (*eidama, merginoms*). Bus ir mažajam.

Liza (*jai iš paskos*). Greičiau! Kažkas ateina!

Vežėjo pati (*dingsta tarp tvarto ir namų*)

Augustė. Tai mūsų panelė.

Merginos vėl ima nešti dobilus ir, viską sunešusios, nustumia tuščius karučius į pavartę. Paskui abi dingsta tvarte. Pro vartus ateina Lotas ir Helena

Lotas. Koks biaurus tipas tas Kalis. Įžūlus šnipas! Helena. Gal einam į lapinę... (*Pro vartelius kai-*

rėj įeina į sodą ir į lapinę avanscenoje) Tai mano mėgiamiausia vieta. Niekas čia man netrukdo, kai noriu kada paskaityti.

Lotas. Gražu čia. Tikrai!

Abu susėda lapinėj atokiai nuo vienas kito. Pauzė

Jūsų tokie gražūs ir stori plaukai, panele!

Helena. Ak, mano svainis irgi taip sako. Sako, jis tokių niekur nematęs, net mieste... Kasa viršuj rankos storumo... Kai paleidžiu, siekia kelius. Palieskite! Kaip šilkas, tiesa?

Lotas. Visai kaip šilkas. *(Suvirpa ir pasilenkęs pabučiuoja plaukus)*

Helena (krūpteli). Ak, nereikia! Jei kas...

Lotas. Helena! Argi tai, ką pirma sakei, neteisybė?

Helena. Ak, man taip gėda. Ką aš padariau? Pati puoliau tau... jums ant kaklo. Ką jūs apie mane pagalvosit?..

Lotas (pasislenka arčiau, paima jos ranką). Nereikia dėl to krimstis.

Helena (atsidusdama). Ak, jei sužinotų sesuo Šmitchen, baisu ir pagalvoti!

Lotas. Kas ji tokia, ta sesuo Šmitchen?

Helena. Pensiono mokytoja.

Lotas. Ką jums gali rūpėti sesuo Šmitchen?

Helena. Ji buvo labai gera. *(Staiga linksmai nusijuokia)*

Lotas. Ko tu dabar juokiesi?

Helena (pusiau pagarbiai, pusiau valiūkiškai). Ak! Kai ji, būdavo, gieda chore... Ji beturėjo vieną vienintelį ilgą dantį... Reikėdavo giedoti. „Paguosk, paguosk mano tautą“, o jai išeidavo: „Paguosk, paguosk mano autą!“ Būdavo taip juokinga, mes mirdavom iš juoko... kai ji taip ant visos salės traukdavo tą savo „autą“. *(Nebesitveria juokais)*

Lotas užsikrečia jos linksmumu, jis taip žavisi ja, kad,

pasinaudojęs proga, mėgina ją apkabinti, Helena nesiduoda

Ak, ne! Aš tau... jums pati puoliau ant kaklo!

L o t a s. Ak! Nekalbėkit apie tai!

H e l e n a. Bet aš nekalta, kaltinkit save, kam jūs reikalaujat...

Lotas apkabina ją ir glaudžia prie savęs. Iš pradžių ji truputį priešinasi, paskui nusileidžia ir pilna laimės žiūri į palinkusį prie jos džiaugsmu švytintį Loto veidą. Staiga, nugalėjusi drovumą, ji pabučiuoja jį į lūpas. Abu parausta, paskui Lotas bučiuoja ją ilgai, nuoširdžiai, karštai. Kurį laiką bučiniai yra vienintelė tyli, bet iškalbinga jų byla. Lotas prašneka pirmas

L o t a s. Lena, tiesa? Čia tave vadina Lena?

H e l e n a (bučiuoja jį). Vadink mane kitaip... Vadink, kaip tau labiausiai patinka.

L o t a s. Brangioji!..

Jie vėl bučiuojasi ir ilgai žiūri vienas kitam į akis

Helena (stipriai Loto apkabinta, padėjusi galvą jam ant krūtinės, aplemusiomis iš laimės akimis šnibžda svaigdama). Ak... kaip gera! Kaip gera!..

L o t a s. Numirti šitaip su tavim.

H e l e n a (karštai). Gyventi!.. (Išsivaduoja iš jo rankų) Kam gi dabar mirti?.. Dabar...

L o t a s. Suprask mane teisingai. Jau seniai aš svaiginuos, ypač laimės akimirkomis svaiginuos mintimi, kad tai mano rankoje, supranti?

H e l e n a. Mirtis tavo rankoje?

L o t a s (be šešėlio sentimentalumo). Taip! Ir tada ji man visai nebaisi, priešingai, ji man kaip draugas. Žinai, kad pašaukei, ir ji ateis. Taip gali ką nori įveikti, praeitį... ir ateitį... (Žiūrėdamas į Helenos ranką) Kokia nuostabiai graži tavo ranka. (Glosto ją)

H e l e n a. Ak taip! Va šitaip... (Vėl glaudžiasi prie jo)

Lot a s. Žinai ką? Aš juk negyvenau... iki šiol ne-
gyvenau!

Hel e n a. Manai, aš gyvenau? Man galva svaigsta...
iš laimės svaigsta galva. Dieve! Kaip čia yra? Taip
staiga...

Lot a s. Taigi, taip staiga...

Hel e n a. Klausyk! Aš taip jaučiuos, tartum visas
mano gyvenimas — viena diena, o vakar ir šiandien —
metai! Ar ne?

Lot a s. Negi aš tik vakar atvažiavau?

Hel e n a. Tikrai vakar. O kaipgi! Aišku!.. Ak, ak,
tu net nebežinai!

Lot a s. Išties, ir man atrodo...

Hel e n a. Teisybė? Kaip ištisi, apvalūs metai! Ar
ne?.. (*Pusiau pašokdama*) Palauk!.. Ar tik kas neateina...

Jie atsitraukia nuo vienas kito

Ak, bet man... vis vien. Dabar aš tokia... tokia drąši.
(*Sėdi kaip sėdėjęs ir žvilgsniu ragina Lotą slinktiis
arčiau*)

Lotas prisislenka arčiau

(*Loto glėby*). Klausyk! Ką mes dabar darysim?

Lot a s. Tavo pamotė tikriausiai nesutiks.

Hel e n a. Ak, pamotė... tai ne jos... tai visiškai ne
jos reikalas! Aš galiu daryti, ką noriu... Man priklauso
motinos dalis, jei nori žinoti.

Lot a s. Todėl tu manai...

Hel e n a. Aš pilnametė, tėvas turi man išmokėti
dalį.

Lot a s. Tu čia nesugyveni... su visais? Kurgi išva-
žiavęs tavo tėvas?

Hel e n a. Išvažia... Tu dar... Ak, tu dar nematei
mano tėvo?

Lot a s. Ne. Hofmanas man sakė...

Hel e n a. Matei!.. Vieną kartą tu jau matei jį.

Lot a s. Nežinau!.. Kurgi, brangioji?

Helena. Aš... (*Pravirksta*) Ne, negaliu... dar negaliu tau pasakyti... tai taip neapsakomai baisu.

Lotas. Neapsakomai baisu? Helena! Ar tavo tėvui kas?..

Helena. Ak! Neklausk! Ne dabar! Paskui!

Lotas. Aš, žinoma, nieko tavęs neklausiu, ko tu nenori man pasakyti... Žiūrėk, kai dėl pinigų... tai blogiausiu atveju... nors savo rašinėjimu aš ne kažin kiek uždirbu, bet, manau, kad mums abiem turėtų iš bėdos pakakti.

Helena. O aš juk irgi nesėdėsiu rankas sudėjus. Bet kas geriau, tai geriau. Mano dalis nemaža. O savo uždavinio... ne, jo tau nieku būdu nevalia atsisakyti, dabar juo labiau!.. Dabar tu turėsi visiškai laisvas rankas.

Lotas (*karštai ją bučiuodamas*). Tu mano brangioji, kilnioji!..

Helena. Ar tu tikrai mane myli?.. Tikrai?.. Tikrai?

Lotas. Tikrai.

Helena. Pasakyk tai šimtą kartų.

Lotas. Tikrai, tikrai ir tikrų tikriausiai.

Helena. Klausyk, tu sukčiauji!

Lotas. Vienas „tikrų tikriausiai“ atstoja šimtą „tikrai“.

Helena. Šitaip? Gal Berlyne?

Lotas. Ne, Vídorfe.

Helena. Na... tai žiūrėk į mano mažąjį pirštelį ir nesijuok.

Lotas. Gerai.

Helena. Ar be sa... vo pir... mo... sios suža... dė... ti... nės kitų ne... Ei, tu juokies!

Lotas. Aš tau rimtai pasakysiu, brangioji, aš laikau tai savo pareiga... Aš su daugybe moterų...

Helena (*greitai ir smarkiai pašokdama, užima jam burną*). Dėl dievo!.. Apie tai pasakysi man... kada nors... kai pasensim... po daug metų... kai aš pati pasakysiu: dabar. Girdi? Ne anksčiau!

Lot a s. Gerai. Tebūnie, kaip tu nori.

Helena. Dabar verčiau ką nors gražaus... Klausyk: kartok, ką aš sakysiu!

Lot a s. Ką?

Helena. „Aš tave...“

Lot a s. „Aš tave...“

Helena. „...ir tik tave...“

Lot a s. „...ir tik tave...“

Helena. „...mylėjau visą gyvenimą...“

Lot a s. „...mylėjau visą gyvenimą...“

Helena. „...ir tik tave visą gyvenimą mylėsiu.“

Lot a s. „...ir tik tave visą gyvenimą mylėsiu.“ Ir tai tiesa, prisiekiu savo garbe.

Helena (*džiaugsmingai*). To aš nesakiau.

Lot a s. O aš sakau. (*Bučiuojasi*)

Helena (*tylutėliai niūniuoją*). Tu tik, tu mano širdy...

Lot a s. Dabar tu prisipažink.

Helena. Visa, ko tik nori.

Lot a s. Prisipažink! Ar aš pirmas?

Helena. Ne.

Lot a s. Kas?

Helena (*išdykėliška juokdamasi*). Kalio Vilhelmas!

Lot a s (*juokdamasis*). Kas dar?

Helena. Ak, ne! Daugiau niekas. Tikėk manim... Tikrai niekas. Kodėl aš turėčiau meluoti?

Lot a s. Vadinasi, vis dėlto dar kažkas yra?

Helena (*karštai*). Susimildamas, susimildamas, neklausk dabar apie tai. (*Užsidengia rankomis veidą ir nei iš šio, nei iš to pravirksta*)

Lot a s. Bet... Lenchen! Aš gi tavęs neverčiu.

Helena. Paskui, viską, viską paskui.

Lot a s. Tebūnie, kaip pasakei, Lenchen.

Helena. Buvo vienas, jei nori žinoti, kurį aš... jis tarp blogųjų atrodė bene kiek geresnis. Dabar visai kas kita. (*Verkdama puola Lotui ant kaklo, karštai*) Ak, kad man neberekėtų nuo tavęs skirtis! Kad galėčiau tuojau pat su tavim išeiti.

Lot a s. Matyt, tau labai negera šiuose namuose?

Helena. Ak, kad žinotum! Baisu, siaubas kas čia dedasi. Tai gyvenimas kaip... jie... kaip galvijai... be tavęs aš čia būčiau pražuvus... šiurpas mane krečia!

Lot a s. Man rodos, tau būtų lengviau, jei viską man atvirai pasakytum, brangioji.

Helena. Taip, teisybė! Bet... negaliu. Dabar negaliu... Dar ne! Tiesiog bijau.

Lot a s. Tu buvai pensione?

Helena. Taip norėjo mano motina... dar gulėdama mirties patale.

Lot a s. Ir tavo sesuo buvo?..

Helena. Ne, ji visą laiką gyveno namie... Ir kai aš prieš ketverius metus grįžau, tai radau... tėvą... kuris... pamotę... kuri... seserį... na, atspėk, ką aš turiu galvoj!

Lot a s. Tavo pamotė pikta. Juk taip? Gal pavydi? Žiezula?

Helena. Tėvas...

Lot a s. Na, jis tikriausiai po jos padu. Jinai, tur būt, engia jį?

Helena. Visa tai dar būtų pusė bėdos... Nel.. Tai baisul! Tau ir į galvą neateis... kad... kad tai buvo... mano tėvas, kurį tu...

Lot a s. Tik neverk, Lenchen! Matai, dabar aš rimtai norėčiau tave priversti viską man...

Helena. Nel! Negalima! Aš dar neturiu jėgų... tai... tau...

Lot a s. Tu save kankini, taip darydama.

Helena. Man neapsakomai gėda!.. Tu... tu... mane atstumsi, pamesi!.. Tai neįsivaizduojama! Šlykštu!

Lot a s. Lenchen, tu manęs nepažįsti, jei taip apie mane galvoji. Atstumti! Pamesti! Argi aš tikrai atrodau toks beširdis?

Helena. Svainis Hofmanas man sakė, kad tu kuo ramiausiai galėtum... Ak, ne, ne, nel.. Tu to nepadarysi!.. Juk ne? Tu manęs neišsižadėsi? Ne! Aš nežinau... ką aš... tada daryčiau.

Lot a s. Betgi tai nesąmonė! Tam juk nėra jokios priežasties.

Helena. Bet tu manai, kad ji galėtų būti?

Lot a s. Ne! Kaip tik nemanau.

Helena. Bet jei manai, kad priežastis gali būti...

Lot a s. Priežasčių, žinoma, galėtų būti, bet čia jų nėra.

Helena. Kokios tai priežastys?

Lot a s. Tik to aš galėčiau išsižadėti, kas verstų mane paminti savo įsitikinimus.

Helena. Na, to aš nedarysiu... bet negaliu atsikratyti jausmo...

Lot a s. Kokio jausmo, brangioji?

Helena. Gal todėl, kad aš tokia kvaila! Aš nieko neišmanau. Aš net nežinau, kas tai yra principai. Baisu, ar ne? Aš tik myliu tave, ir tiek. O tu toks geras, toks didelis... ir tiek daug žinai. Aš taip bijau, kad tu gali pastebėti... kai aš pasakau ar padarau kokią nesąmonę... kad tai vis dėlto neįmanoma... kad aš tau per daug kvaila... Aš tikrai bloga ir kvaila kaip višta.

Lot a s. Ką gi aš galiu tau pasakyti?! Tu man viskas! Viskas tu man esi. Daugiau aš nieko nežinau.

Helena. Sveika aš irgi esu...

Lot a s. Sakyk, o tavo tėvai sveiki?

Helena. Taip, sveikumo sveiki. Tai yra mama mirė gimdydama. Tėtis dar sveikas, jis, man rodos, net labai stiprios prigimties. Bet...

Lot a s. Na, matai! Taigi...

Helena. O jei mano tėvai nebūtų sveiki?

Lot a s. (*bučiuoja ją*). Bet jie sveiki, Lenchen!

Helena. Bet jei nebūtų sveiki?..

Frau Krauzė atidaro namuose langą

Frau Krauzė (*rėkia į kiemą*). Mergos! Ei, mergos!

Liza (*iš tvarto*). Ką, ponio Krauze?

Frau Krauzė. Lėk pas Milerienę! Prasideda!

L i z a. Ar pas bobutę Milerienę?

F r a u K r a u z ė. Pas kokią gi kitą! Negaišk tik! (*Užtrenkia langą*)

L i z a įbėga į tvartą, užsimeta ant galvos skarelę ir iškurna pro vartus. Tarpdury pasirodo f r a u Š p i l e r

F r a u Š p i l e r (*šaukia*). Panele Helena!.. Gerbiamoji panele Helena!

H e l e n a. Kas ten pasidarė?

F r a u Š p i l e r (*eidama artyn prie lapinės*). Panele Helena!

H e l e n a. A, štai kas!.. Sesuo. Eik iš čia! Čionai!

L o t a s dingsta kairėj, Helena išeina iš lapinės

F r a u Š p i l e r. Panele! A, štai jūs pagaliau.

H e l e n a. Kas yra?

F r a u Š p i l e r. Jūsų sesutė... m... (*Šnibžda jai kažką į ausį*) m... m...

H e l e n a. Svainis sakė, jeigu prasidės, tuojau kviesiti gydytoją.

F r a u Š p i l e r. Gerbiamoji panele... m... bet ji nenori m... gydytojo... m... tie gydytojai... ak, tie gydytojai... m... su dievo pagalba...

Iš namų ateina M i l ė

H e l e n a. Mile, tuojau eikit pas daktarą Šimelpfeningą.

F r a u Š p i l e r. Bet, panele...

F r a u K r a u z ė (*pro langą, valdingai*). Mile! Tuojau eik čia!

H e l e n a (*tuo pačiu tonu*). Jūs eisit pas gydytoją, Mile.

M i l ė grįžta į vidų

Na, tada aš pati. (*Eina vidun ir tuojau grįžta su šiaudine skrybėle rankoje*)

Frau Špiller. Tada... m... bus bėda. Jei jūs atvesit
daktarą... m... gerbiamoji panele, tada... m... tada tik-
rai bus bėda.

*Helena praeina pro ją.. Frau Špiller grįžta į vidų,
purtydama galvą. Helenai einant iš kiemo, prie sodo
tvoros pasirodo Kalis*

Kalis (šaukia Helenai). Kas ten pas jus dedasi?

*Helena nesustoja, nesiteikia nei pažvelgti į Kalį, nei
atsakyti jam*

(Juokdamasis) Ar tik ne skerstuvės?

U Z D A N G A

PENKTAS VEIKSMAS

Tas pats kambarys, kaip ir pirmame veiksmė. Lalkas: apie antrą valandą nakties. Kambary tamsu. Pro atviras vidurines duris krinta šviesa iš prieangio. Apšviesti dar ir mediniai laiptai į antrą aukštą. Šiame veiksmė visi pokalbiai, išskyrus kelis atvejus, vyksta prislopintu balsu

Pro vidurines duris įeina E d u a r d a s su žvake ir dega dujinę lempą, kabančią viršum kampinio stalo. Tuo metu taip pat pro vidurines duris įeina L o t a s

E d u a r d a s. Taip, taip! Prie tokios muzikos... neįmanoma akių sumerkti.

L o t a s. Aš nė nebandžiau miegoti. Aš rašiau.

E d u a r d a s. Ką jau ten! (Uždega šviesą) Taip! Žinoma, gal ir sunku tokią valandą... Gal ponui daktarui atnešti rašalo ir plunksną?

L o t a s. Iš tikrųjų... būkit toks malonus, ponas Eduardai.

E d u a r d a s (*padėdamas ant stalo rašalą ir plunksną*). Sakau, kiek doras žmogus sveikatos turi padėti dėl tų kelių skatikų. Nė naktį nėra atilsio. (*Vis intymiau*) Bet kiti čia tai ničnieko nedirba! Tokie jau tinginiai, dykaduoniai, tokie jau... Ponui daktarui, matyt, irgi reikia gerai paplušėti, kad galėtų pragyventi, kaip ir visiems doriems žmonėms.

L o t a s. Taigi, gerai būtų, jei nereikėtų.

E d u a r d a s. Ką ir kalbėti! Man irgi būtų gerai!

L o t a s. Panelė Helena, tur būt, pas savo seserį?

Eduardas. Kas teisybė, tai teisybė: gera ji mergina, nesitraukia nuo sesers nė per žingsnį.

Lotas (*žvilgtelėjęs į laikrodį*). Vienuoliktą valandą ryto prasidėjo skausmai. Vadinasi... tęsiasi jau penkiolika valandų. Penkiolika ilgų valandų!..

Eduardas. Dievo valia! Ir dar jas vadina silpnąja lytimi... teisybė, jina! jau tik orą ir begaudo.

Lotas. Ponas Hofmanas irgi viršuj?

Eduardas. Tas tai tikra boba, pasakysiu.

Lotas. Žiūrėti į tai irgi ne taip jau paprasta.

Eduardas. Taip tai taip, žinomas daiktas. Va, ką tik atėjo daktaras Šimelpfenigas. Ot kur vyras, pasakysiu: kietas kaip šikšna, bet širdis minkšta kaip vaškas. Sakysit, kas ten tam Berlyne... (*Staiga nutyla, pamatęs Hofmaną ir Šimelpfenigą lipant laiptais žemyn*) Kipšas atneša!

Įeina Hofmanas ir daktaras Šimelpfenigas

Hofmanas. Dabar... jūs, tur būt, pas mus pasiliksit?

Daktaras Šimelpfenigas. Taip! Dabar pasiliksiu.

Hofmanas. Tai man didelis, didelis palengvėjimas. Gal stiklėlį vyno?.. Juk išgersit stiklą vyno, ponas daktare?

Daktaras Šimelpfenigas. Jei norit pavaišinti, tai liepkit verčiau užpilti puodelį kavos.

Hofmanas. Mielu noru! Eduardai! Kavos ponui daktarui!

Eduardas išeina.

Ar... jums atrodo, kad viskas eina normaliai, ponas daktare?

Daktaras Šimelpfenigas. Kol jūsų žmona turi jėgų, tiesioginis pavojus negresia. Beje, kodėl jūs nepaėmėt jaunos pribuvėjos? Aš jums, kiek žinau, vieną tokią rekomendavau.

Hofmanas. Uošvė... ką darysi! Atvirai kalbant, ir mano žmona nepasitiki tokia jauna mergiškia.

Daktaras Šimelpfenigas. O ta sukempėjusia baidykle jūsų damos pasitiki? Jūsų valia! Vėl norite lipti į viršų?

Hofmanas. Atvirai kalbant, negaliu čia rimti.

Daktaras Šimelpfenigas. Geriau būtų, žinoma, kad išeitumėt kur toliau nuo namų.

Hofmanas. Prie geriausių norų, negaliu... Ak, Lotai, tu dar irgi čia!

Lotas pakyla nuo sofos tamsioje avanscenoje ir prieina prie jųdviejų

Daktaras Šimelpfenigas (*baisiausiai nuste-
bęs*). Po velnių!

Lotas. Aš jau girdėjau, kad tu čia. Rytoj tikrai būčiau pas tave užėjęs.

Abu stipriai pakrato rankas. Hofmanas tuo metu pasinaudoja proga ir, priėjęs prie bufeto, išmeta stiklėlį konjako, paskui ant pirštų galų išsėlina iš kambario ir kopia laiptais aukštyn. Lotas ir Šimelpfenigas lieka vieni, ir iš pradžių abu kalba šiek tiek rezervuotai, santūriai

Daktaras Šimelpfenigas. Tai, vadinas, tu... cha-cha... užmiršai tą kvailą istoriją? (*Padeda į šalį skrybėlę ir lazda*)

Lotas. Seniai užmiršau, Šimeli!

Daktaras Šimelpfenigas. Na, aš irgi. Pats supranti.

Jiedu vėl pakrato rankas

Šioj skylėj man nedaug teko patirti malonių staigmenų, tai ir dabar pats savo akimis netikiu. Ką tu pasakysi! Ir susitik tu man kaip tik čia. Keista!

Lotas. Dingai kaip į vandenį, Šimeli! Jei ne, seniai būčiau tau trenkęs į pašonę.

Daktaras Šimelpfenigas. Nėriau į vandenį kaip ruonis. Tyriau giluminius vandenis. Po kokių pusantų metų ketinu vėl išnirti į paviršių. Matote... matai, jei nori ką doro nuveikti, reikia susikurti materialinę bazę.

Lotas. Vadinasi, tu čia ir pinigą kali?

Daktaras Šimelpfenigas. Aišku, kiek tik galėdamas. O ką čia kita veiksi?

Lotas. Galėjai kokį kartelį pasigarsinti.

Daktaras Šimelpfenigas. Atleiskite... atleisk, jei būčiau pasigarsinęs, tai ir apie jus būčiau ką išgirdęs, o aš nieko nenorėjau girdėti. Nieko, visiškai nieko, tai būtų man tik sutrukdę krauti pinigus.

Abu pamažu vaikšto po kambarį

Lotas. Na, taip... bet tada nesistebėk, kad jie... turiu tau pasakyti, kad jie visi tavęs atsižadėjo, visi aliai vieno.

Daktaras Šimelpfenigas. To iš jų ir buvo galima laukti! Pašlemėkai! Aš dar jiems parodysiu.

Lotas. Šimelis, pravarde Stačiokas!

Daktaras Šimelpfenigas. Būtum tu šešerius metus pagyvenęs tarp šitų kietasprandžių. Šunsnukiai visi lig vieno.

Lotas. Įsivaizduoju. Kaip tu pataikei į Vicdorfą?

Daktaras Šimelpfenigas. Atsitiktinai. Anuo- met juk turėjau sprukti iš Jenos kuo toliau.

Lotas. Ar tas buvo prieš mano bėdą?

Daktaras Šimelpfenigas. Taip. Netrukus po to, kai mes sulikvidavom savo bendriją. Ciuriche aš tada užguliau mediciną, iš pradžių, kad turėčiau ko iš bėdos nusitverti, bet paskui man pasidarė įdomu, ir dabar esu medicinai visiškai atsidavęs.

Lotas. O čia?.. Kaip tu čia patekai?

Daktaras Šimelpfenigas. A, tu apie tai? Pa- prasčiausiai. Kai baigiau studijas, tariau sau: dabar visų pirma reikia susikrauti gerą krūvą pinigų. Galvojau apie

Ameriką, Pietų ir Šiaurės, apie Afriką, Australiją, Zundo salas... pagaliau man dingtelėjo, kad mano vaikiškas pokštas jau bus netekęs galios dėl senaties; tada nutariau grįžti atgal į pelėkautus.

Lotas. O egzaminai Šveicarijoje?

Daktaras Šimelpfenigas. Tą procedūrą turėjau čia vėl pakartoti.

Lotas. Žmogau, taigi dukart išlaikei valstybinius egzaminus!

Daktaras Šimelpfenigas. Taip! Ir, laimė, pagaliau susiradau šitą aruodą.

Lotas. Na ir kietas tu, net pavydas ima.

Daktaras Šimelpfenigas. Jei tik staiga neįstiesiu kojų!.. Na tiek tos bėdos.

Lotas. Ar turi didelę praktiką?

Daktaras Šimelpfenigas. Taip! Kitą kartą tik penktą ryto tegaunu atsigulti. O septintą vėl prasižėda mano priėmimo valandos.

Ateina Eduardas ir atneša kavą

(Sėsdamasis prie stalo, Eduardui) Ačiū, Eduardai! (Lotui) Kavą aš plempiu... siaubingai.

Lotas. Kavą tu verčiau mestum.

Daktaras Šimelpfenigas. Ką gi daryti! (Geria mažais gurkšneliais) Dar metelius, kaip sakiau... tada — baigta! Taip bent aš tikiuosi.

Lotas. Ar manai paskui nebepraktikuoti?

Daktaras Šimelpfenigas. Manau, kad ne. Ne... pakaks. (Nustumia tolyn padėklą su kava, nusišluosto lūpas) Beje, parodyk ranką!

Lotas atkiša jam abi rankas

Ne? Nevedei kokios dalekarietės? Neradai tikrai sveikos, ką? Visada ieškojai tvirtos, sveiko kraujo moteriškės. Ir visai teisingai! Jeigu jau vesti, tai vesti... O gal nebese toks reiklus šiuo atžvilgiu?

Lotas. O, dar ir koks reiklus!

Daktaras Šimelpfenigas. O, kad vietiniai ūkininkai turėtų tokį supratimą! Bet šia prasme čia labai liūdnas vaizdas, sakau tau, visur toks išsigimimas, kad... (*Traukia iš šoninės kišenės portsigarą, bet pro praviras prieangio duris atklysta kažkoks garsas, ir portsigaras nukrinta atgal į kišenę*) Palauk! (*Ant pirštų galų prieina prie durų ir klausosi*)

Namuose atsidaro kažkokios durys ir keletą sekundžių aiškiai girdėti gimdyvės vaitojimas

(*Atsigręžia į Lotą, tyliai*) Atleisk! (*Išėina*)

Namuose girdėti durų trankymas ir bėgiojimas laiptais aukštyne ir žemyn. Lotas kurį laiką vaikšto po kambarį, paskui atsisėda į fotelį avanscenoje dešinėje. Helena įslenka į kambarį ir, Loto nepastebėta, prieina ir apkabina jį iš užpakalio

Lotas (*atsigręžia ir ją taip pat apkabina*). Lenchen! (*Nepaisydamas jos švelnaus priešinimosi, pasisodina ją ant kelių ir bučiuoja*)

Helena verkia

Neverk, neverk, Lenchen! Ko tu taip verki?

Helena. Ko? Ar aš žinau?.. Aš vis galvoju, kad tavęs neberasiu. Pirma taip nusigandau...

Lotas. Ko gi?

Helena. Išgirdau, kad tu eini iš savo kambario. Ak! O sesuo!.. Mes vargšės, vargšės moterys! Kiek jai reikia iškentėti.

Lotas. Skausmai greit užsimiršta, o mirtis jai negresia.

Helena. O žinai... ji tik ir trokšta numirti... Tik taip ir vaitoja: leisk man numirti... Daktaras! (*Pašoka ir šmukšteli į žiemos sodą*)

Daktaras Šimelpfenigas (*įeidamas*). Dabar jau tikrai norėčiau, kad ta moterėlė viršų kiek pasiskubintų. (*Atsisėda prie stalo, vėl išsitraukia portsigarą, iš-*

siima cigarą ir pasideda šalia) Paskui tu važiuosi pas mane. Gerai? Turiu čia tokias vežėčias su dviem kurnais, galėsim kartu dangintis. *(Stuksena cigaru į stalo briauną)* Vedybiniai džiaugsmui, taip, taip! *(Įbrėžia degtuką)* Tu, vadinas, dar tebesi laisvas, linksmas ir laimingas?

Lotas. Šito verčiau būtum paklausęs po poros dienų.

Daktaras Šimelpfenigas *(jau užsidegęs cigarą)*. Kaip?.. Ak... ak šitaip! *(Juokiasi)* Vis dėlto pagaliau pasekei mano pėdomis!

Lotas. Ar tu vis dar toks pat baisus pesimistas moterų atžvilgiu?

Daktaras Šimelpfenigas. Bai...sus! *(Išžiūrėjęs į savo cigaro dūmus)* Anksčiau buvau pesimistas... taip sakant... iš nuojaautos...

Lotas. O dabar įgijai patyrimo?

Daktaras Šimelpfenigas. O kaipgi! Mano iškaboj parašyta: Moterų ligų specialistas. Versdamasis medicina, žmogus pasidarai baisiai protingas... baisiai blaivus, tai geriausi vaistai nuo... visokių apsikrėtimų.

Lotas *(juokiasi)*. Na, tai galėtume vėl pradėti tuo pačiu tonu, kaip ir seniau... Mat, aš... aš anaip tol nepasekiau tavo pėdomis. O dabar juo labiau nemanau!.. Tai gal tu ir savo seną arkliuką metei?

Daktaras Šimelpfenigas. Arkliuką?

Lotas. Moterų klausimas anuomet juk buvo tavo arkliukas!

Daktaras Šimelpfenigas. A! O kodėl tu manai, kad aš jį mečiau?

Lotas. Nes dar blogiau galvoji apie moteris, negu...

Daktaras Šimelpfenigas *(truputį pyktelėjęs, pakyla ir vaikščiodamas kalba)*. Aš... aš apie moteris blogai negalvoju. Nė velnio! Aš tik apie vedybas blogos nuomonės... apie santuoką... apie santuoką, ir tai tik apie vyrus esu blogos nuomonės... Sakai, kad aš nebesidomiu moterų klausimu? Tai ko gi aš čia šešerius metus vil-

kau jungą kaip koks mulas? Tik todėl, kad norėjau vi-
sas turimas jėgas panaudoti šio klausimo išsprendimui.
Argi tu to nežinotai nuo pat pradžios?

Lotas. Iš kurgi aš galėjau žinoti?

Daktaras Šimelpfenigas. Na, žodžiu... aš su-
rinkau gana daug medžiagos, kuri man labai pravers...
Tss! Aš taip įpratau rekti. (*Nutyla, pasiklauso, prieina
prie durų ir vėl grįžta*) O kaip tu čia atsiradai tarp tų
piniguočių?

Lotas. Norėjau pastudijuoti vietines sąlygas.

Daktaras Šimelpfenigas (*prislopintu balsu*).
Gera mintis! (*Dar tyliau*) Ir iš manęs galėsi gauti me-
džiagos.

Lotas. Teisybė, tu gali gerai žinoti, kokia čia pa-
dėtis, kokie reikalai šeimose?

Daktaras Šimelpfenigas. Pragaras!.. Nesi-
baigiantis girtuokliavimas! Apsirijimas, kraujomaiša ir
viso to rezultatas — visuotinis išsigimimas.

Lotas. Yra, aišku, išimčių?

Daktaras Šimelpfenigas. Nelabai!

Lotas (*neramiai*). Ar tau nebuvo atėjusi kada... pa-
gunda vesti... kokią pinigingą Vicdorfo nuotaką?

Daktaras Šimelpfenigas. Tfu, tfu! Kuo tu
mane laikai, vyruti? Lygiai taip pat galėtum mane pa-
klausti, ar aš...

Lotas (*išblyškęs*). Ką... kodėl?

Daktaras Šimelpfenigas. Nes... Kas tau
yra? (*Kelias sekundes atidžiai žiūri į Lotą*)

Lotas. Visiškai nieko! Kas gi man bus?

Daktaras Šimelpfenigas (*staiga labai susi-
mąsto, vaikšto, tyliai švilpterėjęs, ūmai sustoja, vėl nu-
žvelgia Lotą, pusbalsiu pats sau*). Blogi popieriai!

Lotas. Tu staiga pasidarei kažkoks keistas.

Daktaras Šimelpfenigas. Cit! (*Pasiklauso ir
greitai išeina iš kambario pro vidurines duris*)

Helena (*po kelių sekundžių įeina pro vidurines
duris, šaukia*). Alfredai! Alfredai!.. A, tu čia! Ačiū die-
vui!

Lot a s. Negi manei, kad pabėgau?

Jiedu apsikabina

Helena (*atsilošia atgal. Jos balse aiškus išgąstis*).
Alfredai!

Lot a s. Kas yra, brangioji?

Helena. Nieko, nieko!

Lot a s. Bet tau tikrai kažkas yra?

Helena. Tu man pasirodei toks... toks šaltas... Ak, kartais man šauna į galvą tokios kvailos mintys!

Lot a s. Kaip ten viršuj?

Helena. Daktaras barasi su pribuvėja.

Lot a s. Ar dar negreit baigsis?

Helena. Ar aš žinau? Bet kai baigsis... kai baigsis, tada...

Lot a s. Kas tada? Sakyk gi, susimildama! Ką tu norėjai pasakyti?

Helena. Tada mums reiktų tuojau iš čia išeiti. Tuojau. Nieko nelaukiant.

Lot a s. Jei tu manai, kad taip būtų geriausia, Lenchen.

Helena. Taip, taip! Mums negalima laukti. Taip geriausia — ir man, ir tau. Jei tu dabar manęs nepaimsi, tai tikrai pamesi, o tada... tada... aš vis tiek žūsiu.

Lot a s. Kodėl tu taip nepasitiki, Lenchen?

Helena. Nesakyk taip, brangusis! Tavim aš tikiu, tavim reikia tikėti... Kai aš jau būsiu tavo, tada... tada tu tikrai manęs nebepaliksi. (*Tartum karščiuodama*) Maldauju tave! Neišeik! Tik nepalik manęs! Neišeik, Alfredai! Viskas bus baigta, viskas, jei tu išeisi iš čia be manęs.

Lot a s. Kokia tu keista!.. Ir dar sakai, kad pasitiki! O gal jie čia tave engia, kankina — baisiau, negu aš galiu... Šiaip ar taip, mes išeisim iš čia dar šiąnakt. Aš sutinku. Išeisim, kai tik tu panorėsi.

Helena (*dėkinga džiaugsmingai puola jam ant kaklo*). Mylimasis! (*Bučiuoja jį it pamišus ir skubiai išbėga*)

Daktaras Šimelpfenigas įeina pro vidurines duris ir dar pamato, kaip Helena dingsta žiemos sode

Daktaras Šimelpfenigas. Kas čia buvo? Ak šitaip! (Pats sau) Vargšėlė! (Atsisėda prie stalelio, atsidūsta, susiieško nebaigtą rūkyti cigarą, numeta jį, išsima iš portsigaro naują ir ima stuksenti juo į stalo briauną; susimąstęs žiūri kažkur į vieną tašką)

Lotas (žiūrėdamas į jį). Ir prieš aštuonerius metus tu visai taip pat stuksendavai cigaru. Ir tik tada užsirūkydavai.

Daktaras Šimelpfenigas. Galimas daiktas. (Užsidegęs cigarą) Klausyk!

Lotas. Ką?

Daktaras Šimelpfenigas. Juk tu... kai tik ten viršuj viskas baigsis, tuojau važiuosi pas mane?

Lotas. Deja, negalėsiu. Tikrai negalėsiu.

Daktaras Šimelpfenigas. Labai norėtusi vieną kartą vėl iki valios išsisėnekėti.

Lotas. Man irgi. O jei nevažiuoju, tai jau gali supasti, kad šiandien jokių būdu negaliu...

Daktaras Šimelpfenigas. Bet jei aš tau primygtinai ir... na, sakykim, iškilmingai pareikščiau, kad yra vienas itin svarbus reikalas, apie kurį aš dar šią naktį norėčiau su tavim pasikalbėti... tiesiog privalau pasikalbėti, Lotai!

Lotas. Tikri juokai! Negi aš patikėsiu, kad tu rimtai? Tikriausiai ne? Tiek metų laukei ir dabar staiga nebegali palaukti nė vienos dienos? Manau, supranti, kad aš ne šiaip sau išsisukinėju.

Daktaras Šimelpfenigas. Vadinasi, taip ir yra. (Atsisloja ir vaikšto aplink)

Lotas. Kas taip ir yra?

Daktaras Šimelpfenigas (sustoja prieš Lotą ir žiūri jam tiesiai į akis). Tai, vadinasi, tikrai kažkas yra tarp tavęs ir Helenos Krauzės?

Lotas. Tarp manęs?.. Kas tau sakė?..

Daktaras Šimelpfenigas. Kaipgi tu į šią šeimynėlę?..

Lotas. Iš kurgi tu sužinojai, žmogau?

Daktaras Šimelpfenigas. Nesunku buvo atspėti.

Lotas. Na tai, dėl dievo meilės, laikyk liežuvį, kad niekas...

Daktaras Šimelpfenigas. Vadinasi, jūs rimtai susižadėję?

Lotas. Panašiai. Šiaip ar taip, mudu sutarėm.

Daktaras Šimelpfenigas. Hm... Ir kaip tu čia pataikei, kaip tik į šitą šeimą?

Lotas. Hofmanas mano mokslo draugas. Jis buvo ir mano kolonijinės draugijos narys, nors aktyviai ir nedalyvavo.

Daktaras Šimelpfenigas. Girdėjau apie tai Ciuriche... Vadinasi, jis su tavim bendravo? Dabar man aiškėja ta nelaiminga dvilypė asmenybė.

Lotas. Taip, jis tikrai dvilypis.

Daktaras Šimelpfenigas. Iš teisybės, dar blogesnis. Klausyk, sakyk atvirai! Ar tu iš rimtųjų?.. Su ta Krauze?

Lotas. Savaimė aišku! Tu abejoji? Negi laikai mane tokiu niekšu...

Daktaras Šimelpfenigas. Gerai, gerai! Nesikarščiuok. Juk galėjai ir pasikeisti per tokį ilgą laiką. Kodėl ne? Ir kas gi čia blogo! Truputis humoro tau visai nepakenktų! Nesuprantu, kodėl tu į visa tai žiūri taip velniškai rimtai?

Lotas. Man tai labai rimtas reikalas. *(Atsisloja ir vaikšto greta Šimelpfenigo, vis truputį atsilikdamas)* Tu negali suprasti, ir aš net negaliu tau apsaityti, ką man reiškia šis jausmas.

Daktaras Šimelpfenigas. Hm!

Lotas. Žmogau, tu negali įsivaizduoti tokios būklės. Jeigu gali jos ilgėtis, tai, vadinasi, jos nepažįsti. Jeigu ją pažintum, tiesiog išprotėtum iš ilgesio.

Daktaras Šimelpfenigas. Nė velnias nesu-
pras, kaip jūs susergat tuo asilišku ilgesiu.

Lotas. Tu irgi nuo jo neapsaugotas.

Daktaras Šimelpfenigas. Tai jau kažin.

Lotas. Kalbi, kaip aklas apie spalvas.

Daktaras Šimelpfenigas. Kas man iš to
trumpo svaigulių! Juokai! Jūs grįsti santuoką visam
gyvenimui... tokie pamatai dar blogiau nei smėlio krūva.

Lotas. Svaigulys, svaigulys... Kas kalba apie svaigulį, tas kaip tik nieko apie tai nenučiuokia. Svaigulys greit praeina. Tokių svaigulių aš patyriau, nesiginu. Bet čia visai kas kita.

Daktaras Šimelpfenigas. Hm!

Lotas. Aš dabar visiškai blaivus. Manai, kad aš savo mieląją... kaip čia pasakius... kad aš, na, kaip čia pasakius, kad aš ją matau su dangiška aureole? Nė kiek! Ji turi trūkumų, ji neypatingai graži, na, bet ir nebūrai. Visai objektyviai sprendžiant, gražesnės — galų gale čia skonio reikalas — gražesnės merginos aš nesu matęs. Svaigulys! Nesąmonė! Aš blaivut blaivutėlis. Bet matai — ir tai keisčiausia — aš nebegaliu įsivaizduoti savęs be jos, aš jaučiuos lyg koks lydinys, žinai, kai gerai sulydo metalus, tai nebeatskirsi, kur vienas, kur kitas. Ir viskas taip baisiai natūralu, vienu žodžiu, aš, tur būt, skiedžiu nesąmones, kitaip sakant, tau mano kalba atrodo nesąmonė, bet viena tau pasakysiu: kas to jausmo nepažįsta, tas yra tik apgailėtinas skurdžius, ir daugiau nieko. Toks skurdžius ir aš lig šiol buvau... ir toks nelaimingas skurdžius esi tu dar.

Daktaras Šimelpfenigas. Juk tai visos simptomų kompleksas! Bėda, kad tokie vyrukai visada įklimpsta iki pat ausų į tai, ką teoriškai seniai yra atmetę, kaip, pavyzdžiui, tu vedybas. Kiek aš tave pažįstu, tu visada sirgai ta nelemta vedybomanija.

Lotas. Man tai instinktas, tiesiog instinktas. Ar šiaip suksiuos, ar taip, kitaip negaliu, dievaži!

Daktaras Šimelpfenigas. Pagaliau instinktus irgi galima įveikti.

Lotas. Žinoma, galima, jeigu yra kokia prasmė.

Daktaras Šimelpfenigas. Argi vedybos turi kokią prasmę?

Lotas. Aišku, turi. Man jos turi prasmę. Tu nežinai, kaip aš lig šiol plūkiausi. Aš nenoriu būti sentimentalus. Gal aš iki šiol ir nejutau, gal man nebuvo taip aišku, kad, siekdamas savo tikslų, aš pasidariau kažkoks baisiai tuščias, virtau tiesiog mašina. Be dvasios, be temperamento, be gyvybės, kažin ar bebuvo likę manny tikėjimo? Visa tai nuo... nuo šiandien vėl man atsirado. Jaučiuosi toks nuostabiai pilnas jėgų, toks atgimęs, toks linksmas... A, nesąmonė, tu vis tiek nieko nesupranti.

Daktaras Šimelpfenigas. Kiek jums visko reikia, kad būtumėt geros formos,—tikėjimo, meilės, vilties. Man visa tai smulkmenos. Visa tai labai paprasta: žmonija merdi, ir mes stengiamės narkotikais palengvinti jos agoniją, štai ir viskas.

Lotas. Tai tavo naujusias požiūris?

Daktaras Šimelpfenigas. Tas pats jau penkeri ar šešeri metai.

Lotas. Sveikinui!

Daktaras Šimelpfenigas. Ačiū!

Ilgą pauzę

(Po kelių neramių bandymų) Deja, reikalas toks: jaučiu pareigą... turiu tau paaiškinti. Man rodos, tu negalėsi vesti Helenos Krauzės.

Lotas (*šaltai*). Tu taip manai?

Daktaras Šimelpfenigas. Taip, manau. Yra kliūčių, kurios ypač tau...

Lotas. Klausyk! Dėl dievo, nebūk toks skrupulingas. Reikalas visai ne toks jau kompliktuotas, iš esmės baisiai paprastas.

Daktaras Šimelpfenigas. Verčiau sakyk — tiesiog baisy.

Lotas. Aš kalbu apie kliūtis.

Daktaras Šimelpfenigas. Ir aš — iš dalies. Bet ir apskritai! Aš netikiu, kad tu gerai žinai visas aplinkybes.

Lotas. Vis dėlto žinau gana gerai.

Daktaras Šimelpfenigas. Na, jei taip, tai tu, matyt, pakeitei savo principus.

Lotas. Susimildamas, Šimeli, kalbėk aiškiau.

Daktaras Šimelpfenigas. Matyt, tu nebestatai to pagrindinio reikalavimo vedyboms, kurį statei anksčiau, nors ir davei man pirma suprasti, jog tau vis dar svarbu, kad tavo vaikai būtų sveiki ir siela, ir kūnu.

Lotas. Nebestatau... nebestatau? Kodėl gi nebestatau?

Daktaras Šimelpfenigas. Tada nieko kito nebelieka... tada tu vis dėlto nežinai visų aplinkybių. Tada tu, pavyzdžiui, nežinai, kad Hofmanas turėjo sūnų, kuris žuvo nuo alkoholizmo, sulaukęs vos trejų metų.

Lotas. Ką... ką tu sakai?

Daktaras Šimelpfenigas. Man labai gaila, Lotai, bet turiu tau tai pasakyti. Paskui daryk, kaip nori. Tai nejuokai. Jie tada čia svečiavosi, kaip ir dabar. Mane atvedė po pusvalandžio, bet jau po viskam. Mažylis jau buvo nukraujavęs.

Lotas, baisiai sukrėstas, klausosi daktaro pasakojimo

Kvailas berniūktis siekė butelio su actu, manydamas, kad tai jo mėgiamas šamerliakas. Butelis nukrito, o vaikas dėjosi ant šukių. Va, matai, tai vena *saphena*, jis ją persipiovė kiaurai.

Lotas. Kieno vaikas, tu sakei?..

Daktaras Šimelpfenigas. Hofmano ir tos pačios moters, kuri dabar ten viršuj vėl... Ji taipogi geria, geria iki sąmonės netekimo, geria, kur tik gauna.

Lotas. Vadinasi, tai ne iš Hofmano... ne jo kaltė?

Daktaras Šimelpfenigas. Gink dieve! Čia jo tragedija, ir jis dėl to kenčia, kiek apskritai toks žmo-

gus sugeba kentėti. Be to, jis žinojo, kad rišasi su alkohikų šeima. Senis išvis neišeina iš smuklės.

Lotas. Dabar aš kai ką suprantu... ne, dabar aš viską suprantu. *(Po slogios tylos)* Tai jos gyvenimas čionai... Helenos gyvenimas... kaip čia pasakius?.. Man trūksta žodžių...

Daktaras Šimelpfenigas. Pasibaisėtinas! To man nereikia sakyti. Aš iš karto supratau, kodėl tu prie jos prisirišai. Bet, kaip sakiau...

Lotas. Gana... suprantu. Ar... Gal būtų galima... gal būtų galima Hofmaną priversti ką... ką nors daryti? Gai tu galėtum jį paveikti. Reikia jį ištraukti iš to liūno.

Daktaras Šimelpfenigas. Hofmaną?

Lotas. Taip, Hofmaną.

Daktaras Šimelpfenigas. Tu jį mažai pažįsti... Aš, tiesa, nemanau, kad jis jau sugadino ją. Bet jos gerą vardą jau tikrai sugadino.

Lotas *(įniršęs)*. Jei taip, aš jį užmušiu... Tu tikrai manai?.. Tu tikrai manai, kad Hofmanas galėtų...

Daktaras Šimelpfenigas. Visko, visko galiama iš jo laukti. Jei tik tas teikia jam malonumą.

Lotas. Tada ji... pati skaisčiausia būtybė pasauly. . *(Pamažu pasiima skrybėlę ir lazda, užsikabina ant peties planšetę)*

Daktaras Šimelpfenigas. Ką tu ketini daryti, Lotai?

Lotas. Nesusitikt!..

Daktaras Šimelpfenigas. Vadinasi, pasiryžai?

Lotas. Kam pasiryžau?

Daktaras Šimelpfenigas. Viską su ja nutraukti?

Lotas. O kas man lieka?

Daktaras Šimelpfenigas. Kaip gydytojas aš tau galiu dar pasakyti, kad būna atvejų, kai tokios įgimtos ydos nepersiduoda, o tu juk savo vaikus auklėsi protingai.

Lotas. Gal tokių atvejų ir būna.

Daktaras Šimelpfenigas. Ir ne taip jau maža šansų, kad...

Lotas. Niekas mums nepadės, Šimeli. Padėtis tokia: yra trys galimybės. Arba aš ją vedu ir tada... ne, tai ne išeitis. Arba kulka į kaktą. Taip, tada bent būčiau ramus. Bet ne! Iki to mes dar nepriėjom, kol kas dar negaliu sau to leisti. Taigi — gyventi! Kovoti! Eiti pirmyn, vis pirmyn. *(Jo žvilgsnis krinta ant stalo, kur Eduardas padėjo rašymo reikmenis, sėdasi, paima plunksną, delsia)* O gal vis dėlto?..

Daktaras Šimelpfenigas. Aš prižadu jai viską išaiškinti.

Lotas. Taip, taip... tik taip... kitaip aš negaliu. *(Ką ką rašo, įdeda į voką, adresuoja, paskui atsistoja ir paduoda Šimelpfenigui ranką)* Visa kita pavedu tau.

Daktaras Šimelpfenigas. Tu važiuosi pas mane, taip? Mano vežėjas tave nuveš.

Lotas. Klausyk, ar nereikėtų bent pabandyti... ištraukti ją iš to... šito žmogaus rankų? Juk šitaip ji tikrai taps jo auka.

Daktaras Šimelpfenigas. Tu geras vyras, Lotai, ir vertas užuojautos. Žinai, ką aš tau patarsiu? Neatimk iš jos to... trupučio, kurį tu jai palieki.

Lotas *(giliai atsidusdamas)*. Baisi kančia... Gal ir tavo teisybė... Taip, tikrai.

Girdėti, kaip kažkas skubiai lipa laiptais žemyn. Po akimirkos į kambarį įpuola Hofmanas

Hofmanas. Ponas daktare, dėl dievo meilės... ji be sąmonės... skausmų nebėra... ar jūs negalėtumėt pagaliau...

Daktaras Šimelpfenigas. Einu į viršų. *(Lotui, reikšmingai)* Iki pasimatymo! *(Hofmanui, kuris nori eiti su juo)* Ponas Hofmanai, turiu jus prašyti... bet koks kišimasis ar trukdymas gali būti lemtingas... pageidaučiau, kad jūs pasiliktumėt čia.

Hofmanas. Jūs labai daug reikalaujate, bet ką gi...

Daktaras Šimelpfenigas. Ne daugiau, negu būtina. *(Išeina)*

Hofmanas *(pastebi Lotą)*. Aš visas drebu iš susijaudinimo. Sakyk, tu išeini?

Lotas. Taip.

Hofmanas. Dabar, vidurnaktį?

Lotas. Tik iki Šimelpfenigo.

Hofmanas. Ak, taip! Na... kai dedasi tokie dalykai, aišku, pas mus būti ne koks malonumas... Tai lik sveikas.

Lotas. Ačiū už viešnagę.

Hofmanas. O kaip tavo planas?

Lotas. Planas?

Hofmanas. Nagi tai, ką tu žadėjai rašyti apie mūsų rajoną. Žinai..., norėčiau kaip draugas labai nuosirdžiai tavęs paprašyti...

Lotas. Nesirūpink. Rytoj čia manęs nebebus nė kvapo.

Hofmanas. Tai iš tikrųjų... *(Nebaigia sakyti)*

Lotas. ...labai malonu iš tavo pusės, norėjai pasakyti?

Hofmanas. Tai yra... taip... tam tikra prasme. Beje, atleisk man, aš taip nežmoniškai susijaudinęs. Pasikliauk manim! Seni draugai visada geriausi. Sudie, sudie. *(Išeina pro vidurines duris)*

Lotas *(prieš išeidamas pro duris, atsigręžia atgal ir, tartum įsimindamas, apžvelgia dar kartą visą kambarį. Tyliai)*. Tai galiu ir... eiti. *(Meta dar vieną žvilgsnį ir išeina)*

Kurį laiką kambarys tuščias. Girdėti duslūs šūksniai, žingsnių garsas, paskui pasirodo Hofmanas. Vos tik uždaręs duris, jis neįtikėtinai ramiai išsitraukia užrašų knygelę ir kažką skaičiuoja; paskui stabteli ir klausosi,

*pradeda jaudintis, žengia prie durų ir vėl klausosi. Laip-
tais kažkas bėga žemyn. Įpuola H e l e n a*

*Helena (dar už durų). Svainil (Tarpdury) Svainil!
Hofmanas. Kas gi pasidarė?*

Helena. Būk tvirtas — negyvas!

Hofmanas. Jėzau Kristau! (Išbėga)

Helena (viena. Apsidairo ir tyliai šaukia). Alfredai! Alfredai! (Nesulaukusi atsakymo, šaukia vis greičiau) Alfredai! Alfredai! (Pribėga prie žiemos sodo durų ir žvelgia laukan. Paskui išbėga į žiemos sodą ir po valandėlės vėl grįžta) Alfredai! (Vis labiau jaudindamasi, puola prie lango) Alfredai! (Atidaro langą ir užlipa ant kėdės, stovinčios prie lango)

Šią akimirką iš kiemo aiškiai pasigirsta iš smuklės grįžtančio girto Krauzės, jos tėvo, rėkavimas: „Taigi va! Kuo aš ne gražus vyras? Gal aš neturiu gražios pačios? Gal aš neturiu dviejų gražių dukrelių? Taigi va!“ Helena surinka ir, tartum vejama, bėga prie vidurinių durų. Ten ji pastebi ant stalo Loto paliktą laišką. Puola prie jo, atplėšia, permeta akimis, atskirus žodžius išlardama garsiai: „Neperžengiama... niekados!“ Ji išmeta laišką, susverdi: „Baigta!“ Atsitiesia, susiima rankomis galvą, trumpai, aštriai sušunka: „Viskas baigta!“ ir išbėga pro vidurines duris. Krauzė rėkauja jau arčiau: „Taigi va! Gal ūkelis ne mano? Gal aš neturiu gražios pačios? Kuo aš ne gražus vyras?“ Helena, vis dar ieškodama, it pamišusi įeina pro žiemos sodo duris ir susitinka E d u a r d a, kuris eina į Hofmano kambarį kažko atnešti. Ji užkalbina jį: „Eduardai!“ Jis atsako: „Gerbiamoji panele?“ Po to ji: „Aš norėjau... norėjau pamatyti poną Lotą...“ Eduardas atsako: „Ponas daktaras Lotas išvažiavo su pono daktaro Šimelpfenigo arkliais.“ Tai pasakęs, dingsta Hofmano kambarį. „Viskas teisybė!“ — sušunka Helena ir kelias sekundes vos laikosi ant kojų. Paskui ją pagauna desperatiška energija. Ji bėga

į avansceną ir čiumpa medžioklinį peilį su diržu, kabantį ant briedžio ragų viršum sofos. Ji slepia jį ir tūnamsioj avanscenoj, kol iš Hofmano kambario grįžta *Eduardas* ir išeina pro vidurines duris. Vis aiškiau skardi Krauzės balsas: „Taigi va! Kuo aš negražus vyras?“ Išgirdusi tuos garsus lyg kokį signalą, *Helena* pašoka ir dingsta Hofmano kambarį. Scena tuščia, girdėti nenutilstantis Krauzės balsas: „Taigi va! Ar man dantys ne balčiausi? Ką? Ar aš neturiu gražaus ūkelio? Pro viduriniąsias duris įeina *Milė*, apsidairo ir šaukia: „Panele Helena!“ Ir dar kartą: „Panele Helena! Dabar *Milė*, nieko nebelaukdama, dingsta Hofmano kambarį, duris palieka atlapas. Po akimirkos išlekia atgal, beprotiško siaubo pagauta. Rėkdama du tris kartu apsisuka aplink, rėkdama išgriūva pro vidurines duris. Jos nesiliaujantis riksmas tolstant silpnėja, bet dar kebias akimirkas aidi scenoje. Girdėti, kaip atsidaro ir s trenksmu užsidaro sunkios išlaukinės durys; prieang kaukši svirduliuojančio Krauzės žingsniai, pagaliau grubus, užkimęs, vapaliojantis girtuoklio balsas visai arti „Taigi va! Ar aš neturiu dviejų gražių dukrelių?“

U Z D A N G A